

Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут

Кафедра обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Теоретичні основи і методичні аспекти аудиту операцій з грошовими
коштами на рахунках в банку

(за матеріалами Приватного підприємства «Довіра», с. Зведенівка,
Жмеринський район, Вінницька область)

Здобувача вищої освіти
II курсу, групи ФКА-21 з(м)
спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»
освітньої програми «Фінансовий
контроль та аудит»
заочної форми навчання

Юлії СТРІЛЬЧУК

Науковий керівник
канд. екон. наук, доцент

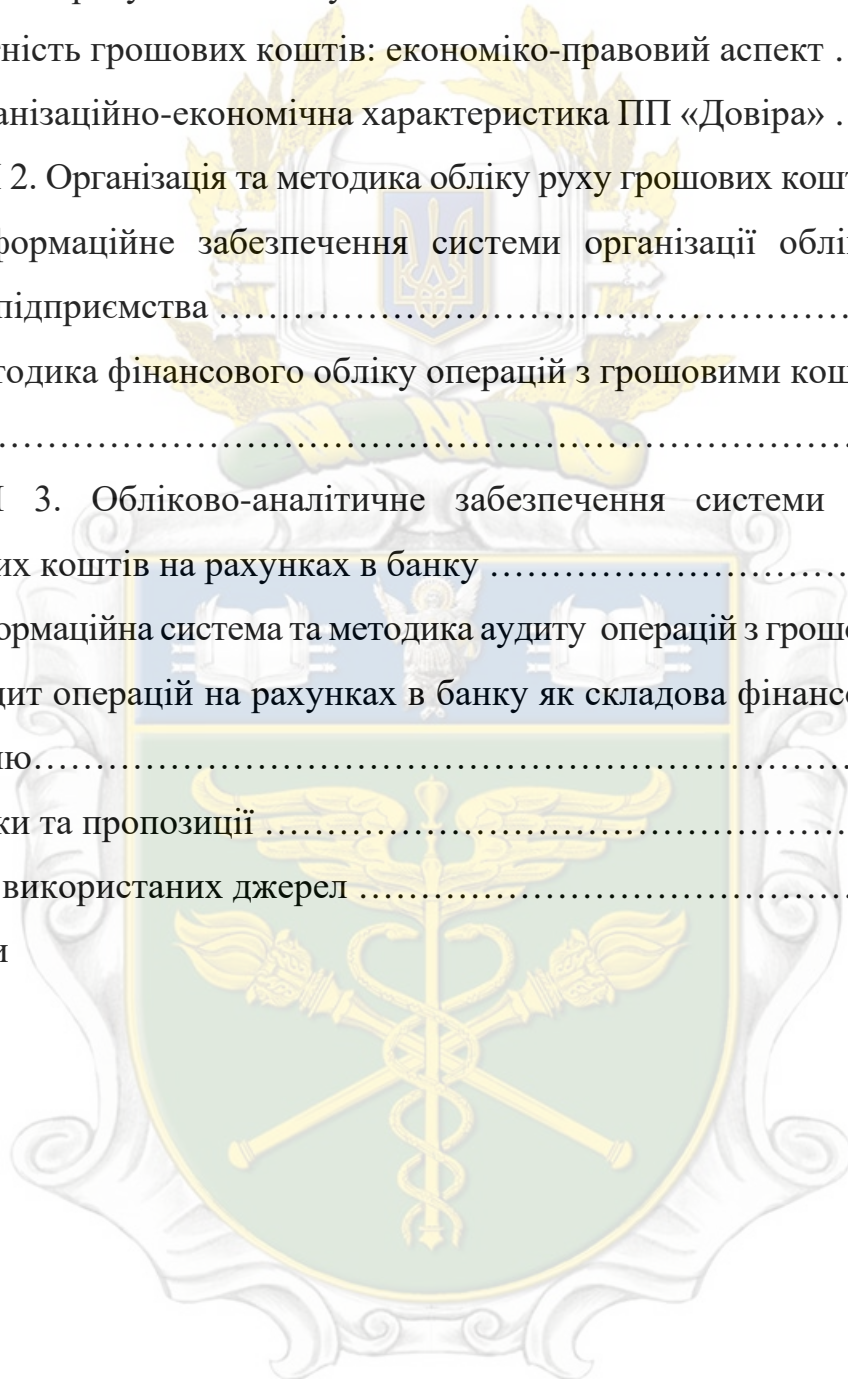
Інна КОПЧИКОВА

Гарант освітньої програми
д-р. екон. наук, професор

Ганна ДАЦЕНКО

ЗМІСТ

Вступ	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади організації обліку та аудиту операцій з грошовими коштами на рахунках в банку	5
1.1. Сутність грошових коштів: економіко-правовий аспект	5
1.2. Організаційно-економічна характеристика ПП «Довіра»	13
РОЗДІЛ 2. Організація та методика обліку руху грошових коштів підприємства..	23
2.1. Інформаційне забезпечення системи організації обліку руху грошових коштів підприємства	23
2.2. Методика фінансового обліку операцій з грошовими коштами на рахунках в банку	33
РОЗДІЛ 3. Обліково-аналітичне забезпечення системи управління рухом грошових коштів на рахунках в банку	40
3.1. Інформаційна система та методика аудиту операцій з грошовими коштами...	40
3.2. Аудит операцій на рахунках в банку як складова фінансово-господарського контролю.....	47
Висновки та пропозиції	52
Список використаних джерел	54
Додатки	

ВСТУП

Гроші належать до тієї категорії, яка завжди була досить актуальною в економічній думці. Грошові кошти вважають найбільш ліквідними активами підприємства. Без їхнього неперервного циклічного руху неможливе функціонування жодного суб'єкта господарювання. У теперішніх ринкових умовах у більшості підприємств не вистачає грошових активів, тому досить важливо володіти здатністю їх раціонального розподілу та використання. Для цього необхідно правильно організувати облік та аудит грошових коштів.

У розробку питань теорії та методики обліку та аудиту операцій на поточних рахунках вагомий внесок зробили вчені: Ф.Ф.Бутинець, Г.Г.Кірейцев, О.І.Коблянська, І.А.Бланк, І.В. Красовська, В.С.Рудницький, О.А. Петрик, Н.М.Малюга, В.В. Сопко, О.Й. Хомин, В.Г. Швець та ін. Вагомі напрацювання зазначених науковців охоплюють широку низку проблемних питань, пов'язаних з теорією, методикою, організацією обліку і аудиту операцій на поточних рахунках.

Метою дослідження є розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій стосовно удосконалення методики та організації обліку та аудиту операцій на поточних рахунках в банку. Поставлена мета визначає зміст дослідження, яке ґрунтується на послідовному вирішенні наступних завдань теоретичного та практичного характеру:

- розкрити економіко-правовий аспект сутності грошових коштів;
- надати фінансово-економічну характеристику основних показників діяльності ПП «Довіра»;
- встановити ступень корисності діючого облікового забезпечення та організації обліку операцій на поточних рахунках в банку;
- вивчити методику відображення операцій на поточному рахунку в системі первинного та зведеного обліку;
- дослідити інформаційну систему та методику аудиту операцій з грошовими коштами на рахунках в банку;

- розглянути основні правопорушення та помилки, які можуть бути виявлені під час проведення аудиту грошових коштів.

Об'єктом дослідження є діюча система обліку та аудиту операцій на поточних рахунках у банку на ПП «Довіра».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних питань обліку, та аудиту операцій на поточних рахунках у банку суб'єктів підприємницької діяльності.

Для дослідження використовувалися наукові методи, основані на діалектичному методі пізнання та об'єктивних законах економіки. Теоретичні аспекти обліку досліджувалися із застосуванням методів індукції і дедукції, за допомогою яких визначено місце розрахункових операцій в системі менеджменту підприємства. Історичний та логічний методи, а також метод порівняння використано при уточненні та деталізації рахунків з обліку розрахункових операцій в товарно-грошових взаємовідносинах. Метод порівняння застосовувався під час дослідження процедур автоматизації обліку розрахунків. За допомогою статистичних методів перевірено методіку розрахунків комплексного аналізу грошових коштів підприємства.

Публікації:

1. Особливості обліково-аналітичного забезпечення руху грошових коштів на рахунках в банку. *Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю* : зб. наук. пр. XI всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Вінниця, 23 берез. 2023 р. Ч. 2. Вінниця : Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. 486 С. 207-213.

2. Аудит операцій з грошовими коштами на рахунках в банку. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ*. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. Вип.169. С. 481-487.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ОПЕРАЦІЙ З ГРОШОВИМИ КОШТАМИ НА РАХУНКАХ В БАНКУ

1.1. Сутність грошових коштів: економіко-правовий аспект

В реаліях сьогодення актуальності набуває рівень інформаційного забезпечення обліку грошових коштів, оскільки від змістовності та своєчасності отриманих даних залежить ефективність та результативність роботи господарюючого суб'єкта. В Україні в умовах інфляції, складної політичної, економічної ситуації, постійних змін у законодавстві і кризи неплатежів, інформація про наявність та рух грошових коштів є найактуальнішою в управлінні фінансами. Економічне зростання підприємства базується на підтримці його фінансової рівноваги та водночас на забезпеченні максимізації основного цільового показника – вартості підприємства, головним чинником формування якої є грошові потоки. Значний внесок у дослідження проблем бухгалтерського обліку й контролю грошових коштів та їх потоків зробили такі відомі вчені, як В.С. Савчук, І.О. Бланк, Л.В. Івченко, Ю.А. Верига, В.М. Серединська, Є.В. Мних, Л.К. Сук, П.Л. Сук, Р.В. Кузіна, Р.Ф. Бруханський, В.І. Єфіменко, Н.В. Гудзь, В.Г. Швець, І.Б. Садовська, О.А. Подолянчук. Також слід відмітити українських науковців, які вивчали грошові кошти та грошові потоки на рівні дисертаційних робіт та зробили вагомий внесок в розвиток їх обліку, аналізу, контролю: О.С. Височан, В.В. Варавка, І.С. Несходовський, О.І. Кащенко, В.В. Ясишена, Н.К. Василенко, В.В. Томчук.

Грошові розрахунки в умовах сучасних інформаційних технологій вагомо змінили свою форму та набули більш віртуального характеру, в результаті чого активно розвивається електронна форма розрахунків. Її практичне використання в господарській діяльності значно прискорює процес забезпечення підприємства необхідними фінансовими ресурсами та дозволяє більш ефективно працювати на міжнародних ринках. Для більш повного розуміння місця, значення та ролі грошових коштів та їх потоків в системі бухгалтерського обліку й контролю

звернемось до наукових підходів вітчизняних вчених щодо тлумачення сутності й класифікації таких видів активів (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1 – Економічна сутність поняття «грошові кошти»

Джерело	Визначення
С.М. Остафійчук [33]	Грошові кошти – готівка в касі підприємства, депозити до запитання, кошти на банківських рахунках, які характеризуються абсолютною ліквідністю, тобто можуть у будь-який момент бути використані для здійснення розрахунків, або обміняні на законні платіжні засоби
Г.В. Осовська [31]	Грошові кошти – це доходи і надходження, що акумулюються у грошовій формі на рахунках підприємства, організації, установи у банках і використовуються для забезпечення їх власних потреб або розміщення у вигляді ресурсів банків
О.С. Філімоненко [53]	Грошові кошти – це кошти у вигляді грошей, які знаходяться в касі підприємства, на рахунках в установах банку, в акредитивах, у підзвітних осіб та на депозитах до запитання
О.С. Височан [6]	Грошові кошти – це кошти в касі, електронні гроші, кошти на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані у будь-який момент для проведення розрахунків в процесі здійснення господарських операцій
Ф.Ф. Бутинець [4]	Грошові кошти – форма існування грошей, використовується як засіб обігу та платежу; грошові знаки національної валюти України – банкноти і монети, в тому числі пам'ятні та ювілейні монети, що знаходяться в обігу і є дійсними платіжними засобами
Н.М. Ткаченко [52]	Грошові кошти – касова готівка, кошти на рахунках у банках, інші грошові кошти

Згідно НП(С)БО 1 грошовими коштами вважається готівка, кошти на рахунках в банках і депозити до запитання [29].

Готівка – це готівкова валюта України і готівкова іноземна валюта у вигляді банкнот і монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної держави, банкноти та монети, вилучені з обігу або такі, що

вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу (крім монет, що належать до банківських металів) і дорожні чеки.

Національна валюта України – це єдиний законний платіжний засіб на території України, який приймається для здійснення розрахунків і переказів фізичними і юридичними особами без будь-яких обмежень.

Іноземна валюта – це валюта готівкою, гроші знаки (банкноти, білети державної скарбниці, монети), що знаходяться в обігу і є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави, а також вилучені або ті, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, які знаходяться в обігу.

У фінансовій звітності суб'єктів господарювання категорія «гроші» замінюється категорією «грошові кошти». Статтею 35 Закону України «Про Національний банк України» банкноти і монети визначено «єдиним законним платіжним засобом на території України, приймається усіма фізичними і юридичними особами без будь-яких обмежень на всій території України за всіма видами платежів. Згідно статті 177 Цивільного кодексу України «об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші» [54]. Тобто дані законодавчі норми визначають гроші, як матеріальні об'єкти, готівкові гроші, які згідно статті 34 Закону України «Про Національний банк України» є «безумовними зобов'язаннями Національного банку і забезпечуються всіма його активами» [38].

Класифікація грошових коштів є вихідним елементом для організації їх обліку, оскільки дає змогу їх структурувати відповідно до інформаційних потреб користувачів бухгалтерської інформації. Проте більшість науковців звертають увагу лише на класифікацію грошових потоків, а не грошових коштів. В той же час, грошові потоки є похідними від грошових коштів, характеризують рух останніх в процесі здійснення господарської діяльності підприємства. Науковці виділяють наступні класифікаційні ознаки грошових коштів:

1. За видами валют: національна валюта, іноземна валюта;

2. За місцем зберігання: аванси видані, підзвітні кошти, еквіваленти грошових коштів, рахунок в банку, каса;

3. За призначенням: необоротні, оборотні;

4. За джерелами надходження: власні, запозичені, залучені.

Вважаємо, що не можна включати до класифікації грошових коштів за місцем зберігання видані аванси, підзвітні кошти, еквіваленти грошових коштів. Видані аванси та підзвітні кошти є дебіторською заборгованістю. Еквіваленти грошових коштів - це незалежна від грошових коштів окрема економічна категорія – частина фінансових інвестицій, яка використовується не для розрахунків, а для підтримання платоспроможності підприємства, погашення його короткострокових зобов'язань і в разі потреби можуть бути вільно конвертовані у відомі суми грошових коштів із незначним ризиком зміни вартості. Крім того поділ грошових коштів залежно від джерел надходження на власні, запозичені та залучені не несе в собі ніякої користі для користувачів бухгалтерської інформації, тому що в результаті господарської діяльності підприємства грошові кошти постійно перебувають у процесі кругообігу, їх питома вага у підсумку балансу більшості підприємств є незначною і їх залишок в короткостроковому періоді може сильно змінюватися. В результаті, виділяти яка частина грошових коштів є власними, запозиченими та залученими на практиці немає, по-перше, необхідності, а по-друге, - реальної можливості.

З метою забезпечення структуризації грошових коштів та вирішення проблем їх обліку, аналізу та контролю, науковці виділяють дві допоміжні класифікації: 1) обмеженість у напрямках використання: без обмежень – грошові кошти, якими підприємство може розпоряджатись без жодних обмежень для ведення господарської діяльності; з обмеженнями – грошові кошти, які підприємство може використовувати строго за призначенням; 2) за місцем зберігання: у касі підприємства; на рахунках у банку; на мікропроцесорі смарт-карток або карток зі збереженою вартістю; в пам'яті ЕОМ на жорстких дисках.

Отже, грошові кошти були, є і будуть тим видом активів, багатогранність форм існування та необхідність забезпечення руху яких, визначає потребу у

підвищенні ефективності управління. Саме гроші є базисом не лише поточного функціонування, а й стратегічного розвитку підприємства. В умовах нестійкої динаміки глобальної економіки, загострення конкурентної боротьби на ринках більшості видів продукції питання управління грошовими коштами та їх потоками залишається актуальним. Грошові кошти присутні на початковому і кінцевому етапах облікового процесу, який включає придбання запасів, виробництво продукції (виконання робіт, надання послуг), а також їх продаж і, відповідно, отримання виручки у вигляді коштів, які зараховані на поточний рахунок в банку або ж отримання готівки в касу підприємства.

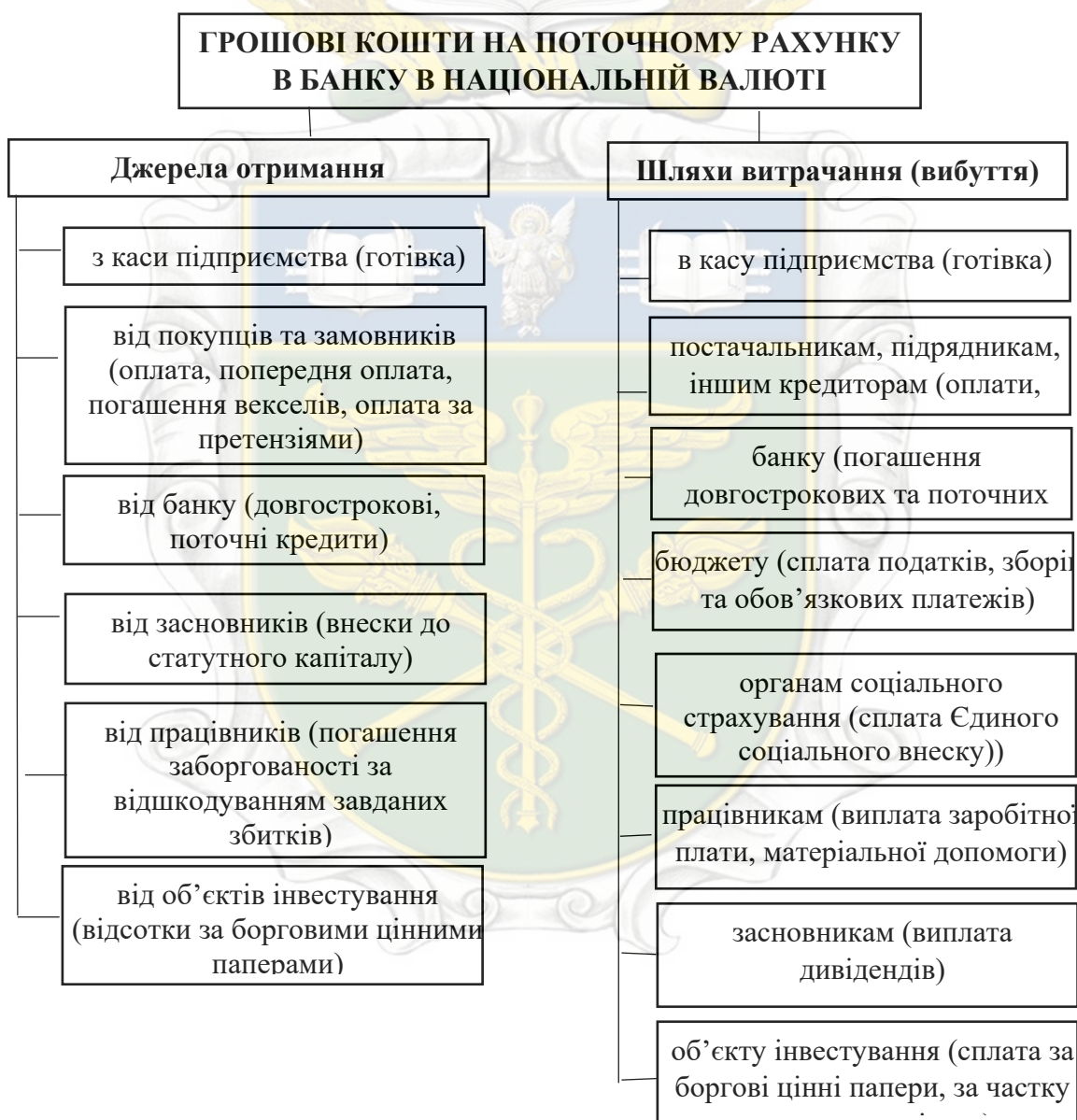

Рисунок 1.1 – Джерела отримання грошових коштів на поточний рахунок в банку в національній валюті та шляхи їх вибуття (використання)

Кошти, які знаходяться на поточному рахунку в банку, взаємопов'язані з готівковим оборотом підприємства. Це виражається через зняття готівки з рахунку або ж зарахування готівки на рахунок.

Форма безготівкових розрахунків орієнтована на розвиток бізнесу кожного учасника ринку. Застосування безготівкових форм розрахунків дозволяє здійснювати успішну економічну діяльність, підвищувати платоспроможність підприємств, їх фінансову стійкість, а також збільшує ефективність роботи господарюючого суб'єкта. Здійснення безготівкових операцій через установи банків знижує потребу в готівці, сприяє концентрації вільних грошових коштів для кредитування, забезпечує їх збереження та ефективне використання, оптимізує та прискорює грошовий обіг підприємства.

Наголосимо на тому, що безготівкові розрахунки – це передбачені правовими нормами або банківською практикою способи переказу коштів через кредитні організації, що відрізняються видом розрахункового документа, порядком документообігу, умовами надання коштів у розпорядження одержувача, зокрема зарахування на його рахунок [30].

Безготівкові розрахунки поділяються на види. При цьому видами безготівкових розрахунків є розрахунки із застосуванням платіжних доручень, акредитивів, розрахункових чеків, розрахунки за інкасо, а також інші розрахунки, передбачені законом, банківськими правилами та звичаями ділового обороту [18].

Господарські суб'єкти самостійно обирають вид розрахунків та вказують їх під час укладання договорів. Однак сам процес обрання виду розрахунків повинен передбачати врахування багатьох факторів (місце знаходження платника та покупця, швидкість обігу грошових коштів, можливість взаємного контролю, джерела коштів для платежу, гарантія сплати тощо).

Безготівкові розрахунки законодавчо регулюються Інструкцією «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті користувачів платіжних послуг» від 29.07.2022 № 163 [18]. Установи банків здійснюють контроль за додержанням правил розрахунків, а також за станом розрахункових операцій.

Визначення поняття виду безготівкових розрахунків неможливо здійснити без аналізу такої правової категорії, як платіжний інструмент.

До платіжних інструментів відносяться документи на переказ та спеціальні платіжні засоби.

Документ на переказ – це електронний або паперовий документ, що використовується банками, їх клієнтами, кліринговими, еквайринговими установами або іншими установами, що є членами платіжної системи, для передачі доручень на переказ коштів [18]. Форми розрахункових документів, документів на переказ готівки для банків, а також міжбанківських розрахункових документів устанавлюються Національним банком України. Форми документів на переказ, що використовуються в небанківських платіжних системах для ініціювання переказу, встановлюються правилами платіжних систем. Реквізити електронних та паперових документів на переказ, особливості їх оформлення, обробки та захисту визначаються Національним банком України.

Документ на переказ може бути паперовим або електронним. Документи за операціями із застосуванням спеціальних платіжних засобів та інших документів, що використовуються в платіжних системах для ініціювання переказу, можуть також бути паперовими й електронними.

Електронний документ на переказ має однакову юридичну силу з паперовим документом. Відповідальність за достовірність інформації, що міститься в реквізитах електронного документа, несе особа, яка підписала цей документ електронним цифровим підписом.

Електронний документ на переказ, що не засвідчений електронним цифровим підписом, не приймається до виконання. При цьому під час приймання електронних документів на переказ має бути дотримана відповідна процедура перевірки електронного цифрового підпису, що дає можливість пересвідчитися у цілісності та достовірності електронного документа. У разі недотримання зазначених вимог банк або інша установа, що є членом платіжної системи, несе відповідальність за шкоду, заподіяну суб'єктам переказу.

Спеціальний платіжний засіб (зокрема, платіжна картка) – платіжний інструмент, що виконує функцію засобу ідентифікації, за допомогою якого держателем цього інструмента ініціюється переказ коштів з відповідного рахунка платника або банку, а також здійснюються інші операції, передбачені відповідним договором. За допомогою спеціальних платіжних засобів формуються документи за операціями із застосуванням спеціальних платіжних засобів або надаються інші послуги держателям спеціальних платіжних засобів.

Спеціальний платіжний засіб може існувати в будь-якій формі на будь-якому, крім паперового, носії, що дає змогу зберігати інформацію, необхідну для ініціювання переказу. Держатель спеціального платіжного засобу зобов'язаний використовувати його відповідно до вимог законодавства України і умов договору, укладеного з емітентом, та не допускати використання спеціального платіжного засобу особами, які не мають на це права або повноважень.

Виходячи з результатів досліджень вітчизняних науковців, грошові кошти відносяться до тих особливих категорій, які завжди були актуальними в економічній думці, оскільки в процесі грошового руху найбільшою мірою проявляються і реалізуються інтереси господарюючих суб'єктів. Через гроші, їх функції, грошові потоки кожне підприємство реалізує свої потреби, тому грошова система і визначає взаємозв'язок між виробництвом, обміном, розподілом і споживанням. Головною умовою, яка повинна братись до уваги при віднесенні активів до складу грошових коштів, є ліквідність, тобто здатність активу швидко перетворюватись у законні платіжні засоби з мінімальними втратами його вартості. Тому, до грошових коштів слід відносити готівкові, безготівкові, електронні грошові кошти, депозити до запитання. Саме такі види активів можуть у будь-який момент бути використані для здійснення поточних розрахунків.

1.2. Організаційно-економічна характеристика Приватного підприємства «Довіра»

Сьогодні агропромисловий комплекс є одним із найбільших і найважливіших секторів економіки України, адже саме тут формується основна частина продовольчих ресурсів та майже три чверті роздрібного товарообігу. Крім того, що агропромислові підприємства роблять значний внесок у розвиток галузі і економіки країни в цілому, агропромисловий сектор України є також одним із найважливіших елементів економічних систем більшості країн світу з ринковою економікою. Протягом останніх трьох років Україна остаточно закріпила за собою статус світового лідера з виробництва та експорту аграрної продукції.

За даними Державної служби статистики рентабельність операційної діяльності українських підприємств, зайнятих в сільському, лісовому і рибному господарствах у 2020 році склала 22,7%.

За даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства у 2020 р. валовий збір зернових і зернобобових становив 64,3 млн тон з площі 15,2 млн га. Лідерами зерновиробництва означено Полтавську, Харківську, Чернігівську, Вінницьку і Сумську області, які в сукупності зібрали 30 млн тон, що становить 46 % від державного рівня. Як відомо, Україна займає провідні експортні позиції зернових у світі. За підсумками 2019-2020 маркетингового року вона посіла друге місце після США.

Фінансові результати підприємств агропромислового комплексу України за 2020 рік (до оподаткування) розташовані на другому місці після промисловості з показником 79,55 млрд грн. Але цьому цілковита більшість підприємців агросектору в плюсі - 86,2% підприємств одержали прибуток. У галузі промисловості, де фінансовий результат досяг в 2020 році 85,4 млрд грн, прибуткові 71,6% підприємств.

Якщо проаналізувати кількість підприємств, які здійснювали сільськогосподарську діяльність в 2021 році (рис. 1.2.), то варто зазначити, що

найбільша їх кількість знаходилася в Одеській області - 4813 організацій, а у Вінницькій області - 2593 суб'єктів господарювання.

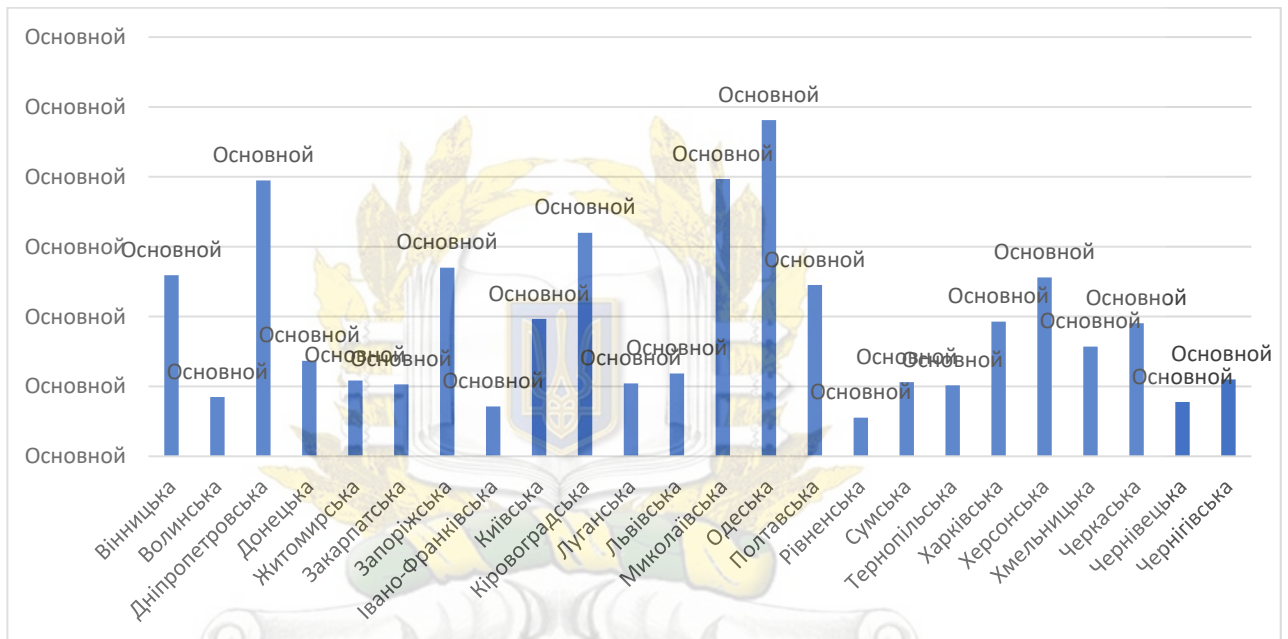

Рисунок 1.2 - Кількість підприємств, які здійснювали сільськогосподарську діяльність за регіонами, одиниць

Внаслідок повномасштабної війни сільськогосподарський сектор зазнав понад 40 млрд. доларів збитків через зниження врожайності, скорочення обсягів посівних площ, додаткові логістичні витрати, втрату ключових експортних шляхів. Це означає також зниження споживання всередині країни, що в сучасних економіках є одним із головних драйверів ВВП, а також тиск на наш обмінний курс через ту валюту, які вимушені мігранти купують за кордоном з гривневих рахунків. Однак, вже у 2023 році, попри скорочення посівних площ на 25% з початку повномасштабного вторгнення, прогнозується зростання врожаю на 5% у порівнянні з 2022. Аграрії пристосовуються до складнощів логістики, змінюють культури та продукти, шукають можливості «розмінуватись». Але майбутнє сектору залишається крихким і потребує уваги міжнародних партнерів. Якщо виробники експортоорієнтованих культур не зможуть експортувати свій урожай, у них буде дуже мало коштів для продовження виробництва в наступному році.

Приватне підприємство «Довіра» було засноване в 2000 році. Потужності компанії знаходяться в селі Зведенівка, Жмеринського району, Вінницької області.

Підприємство займається вирощуванням зернових та технічних культур, які пропонуються в різних варіація обробки та для різних цілей. Висока чистота продукції досягається завдяки сучасному очисному обладнанню компанії.

Контроль якості продукції здійснюється власною виробничою лабораторією. Приватне підприємство «Довіра» співпрацює з українськими сільськогосподарськими підприємствами. Підприємство «Довіра» діє на основі Статуту та створене з метою здійснення комерційної діяльності, отримання прибутку, реалізації на цій основі соціальних і економічних інтересів учасників і членів трудового колективу.

Предметом діяльності ПП «Довіра» є:

вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур;

вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів;

допоміжна діяльність у рослинництві; післяурожайна діяльність; виробництво цукру;

оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин;

надання в оренду сільськогосподарських машин і устаткування;

обробка сільськогосподарських та інших земель, складське господарство.

Ведення бухгалтерського обліку на підприємстві здійснює головний бухгалтер. Бухгалтерський облік ведеться відповідно до Плану рахунків.

Бухгалтерський облік ведеться за журнальною та меморіально-ордерною програмою з використанням комп'ютерних програм «BAS Бухгалтерія», Клієнт-Банк та Медок.

Основні показники господарської діяльності наведені в таблиці 1.2.

Кінець таблиці 1.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
7	Інші доходи, тис. грн.			28,2	178,4	0								
8	Інші витрати, тис. грн.			365,2	5,8	318								
9	Фінансовий результат звичайної діяльності, тис. грн.:													
	- прибуток	8119,8	1988,5	3256,8	27571,7	11559	3439,2	142,4	9570,5	581,3	8302,2	354,9	-16013	41,9
	- збиток													
10	Чистий прибуток, тис. грн.	8119,8	1988,5	3256,8	27571,7	11559	3439,2	142,4	9570,5	581,3	8302,2	354,9	-16013	41,9
	- збиток, тис. грн.													
11	Рентабельність %	20,98	4,32	7,05	36,94	20,37	-0,61	97,1	16,05	472,0	13,32	289,0	-16,57	55,1
12	Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	37042,35	47874,1	55607	69789	85653,55	48611,2	231,2	37779,45	178,9	30046,6	154,0	15864,6	122,7
13	Фондовіддача	1,04	0,96	0,83	1,07	0,66	-0,4	63,4	-0,30	68,8	-0,17	79,7	-0,41	61,9
14	Середньоспискова чисельність працівників, осіб	40	34	34	37	37	-3	92,5	3	108,8	3	108,8	0	100,0
15	Продуктивність праці, грн. \ особу	967,52	1355,10	1358,95	2017,22	1533,59	566,08	158,5	178,49	113,2	174,6	112,9	-483,63	76,0

Джерелом інформації для аналізу фінансового стану ПП «Довіра» є Баланс (Звіт про фінансовий стан) підприємства (форма №1-м) та дані форми №2-м Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (Додаток В, Г, Д, Е, Ж). Ми будемо використовувати дані фінансової звітності за період з 2018 по 2022 рік.

Аналізуючи дохід (виручку від реалізації) товарів, робіт, послуг за 2018-2022 роки, можна відмітити, що у 2021 році спостерігався найбільший дохід (74637,2 тис.грн), а найменший - у 2018 році (38700,6 тис.грн).

Якщо характеризувати динаміку, то варто відмітити, що дохід в 2022 році у порівнянні з 2018 роком збільшився на 18042,3 тис гри, що становить 46,6%. Дохід в 2022 році у порівнянні з 2021 роком зменшився на 17894 тис.грн, що становить 24 %. Скорочення обсягів продажу сільськогосподарської продукції та зниження ділової активності ПП «Довіра» є наслідком повномасштабної війни. На тлі відновлення енергосистеми та зміцнення курсу гривні йде поступового поживалення внутрішнього попиту на сільськогосподарську продукцію.

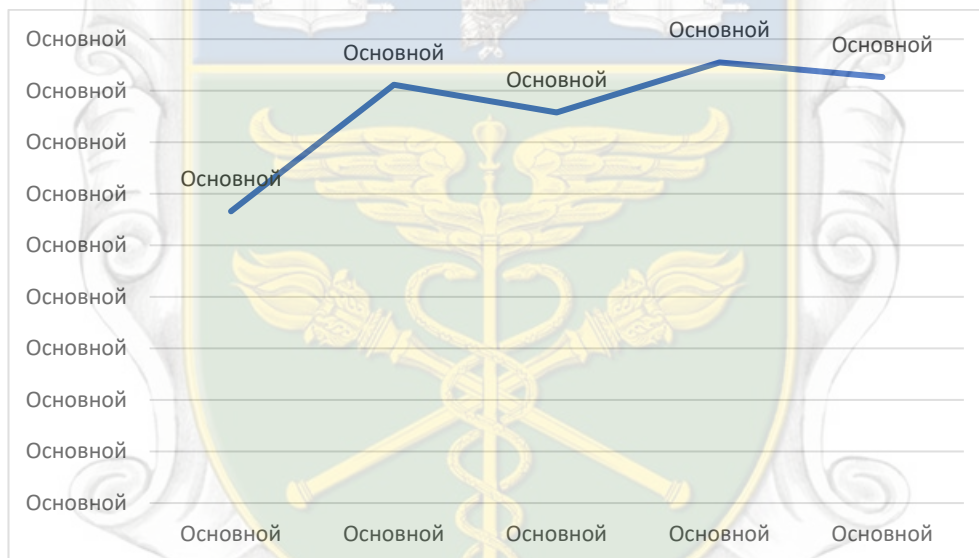

Рисунок 1.3 – Динаміка собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) ПП «Довіра» за 2018-2022 рр., тис.грн

З рис. 1.3 спостерігаємо, що в 2018 році собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) була найменшою і становила 28301 тис.грн. Якщо цей показник порівнювати з відповідним показником 2022 року, то варто відмітити, що собівартість у 2022 році зросла на 13018,7 тис.грн (46 %).

Якщо порівнювати дані 2022 року з 2021 роком, собівартість зменшилася на 1424 тис.грн або на 3,3 %.

Зниження собівартості реалізованої продукції відбулося під впливом зниження обсягів реалізації, що є наслідком повномасштабної війни.

Валовий прибуток був найвищим у 2021 році (31893,5 тис.гри), а це означає, що у попередніх роках були менші обсяги реалізації товарів, робіт, послуг.

Валовий прибуток 2022 року у порівнянні з 2021 роком зменшився на 61,6 % або на 16470 тис.грн.

Величина валового прибутку залежить від таких основних факторів:

- зміни обсягу реалізації;
- зміни собівартості реалізованої продукції;
- зміни цін на продукцію;

Військові дії на території України призвели до падіння обсягів продажу та зниження внутрішніх цін реалізації аграрної продукції нижче рівня собівартості. Саме це є причиною зниження суми прибутку. Тому приватне підприємство «Довіра» здійснює пошук партнерів та вирішує питання логістики експорту сільськогосподарської продукції та ціни на продукцію, що покриватимуть всі витрати підприємства. Головним завданням в умовах, що склалися є пошук логістичних шляхів збуту власної сільськогосподарської продукції за кордон. Після підписання зернової угоди ситуація покращилась, проте і далі спостерігаються складнощі з логістикою та зберігається загроза блокування «зернового коридору».

На рис. 1.4 зображена динаміка операційних витрат підприємства з 2018 по 2022 рік. З даної діаграми випливає, що операційні витрати мають тенденцію до збільшення. У 2018 році вони становили 2851,1 тис.грн, що у 2 разів менше, ніж у 2022 році. Варто зазначити, що одним із напрямків збільшення прибутку від операційної діяльності є скорочення операційних витрат у випадку, якщо вони не є обґрунтованими.

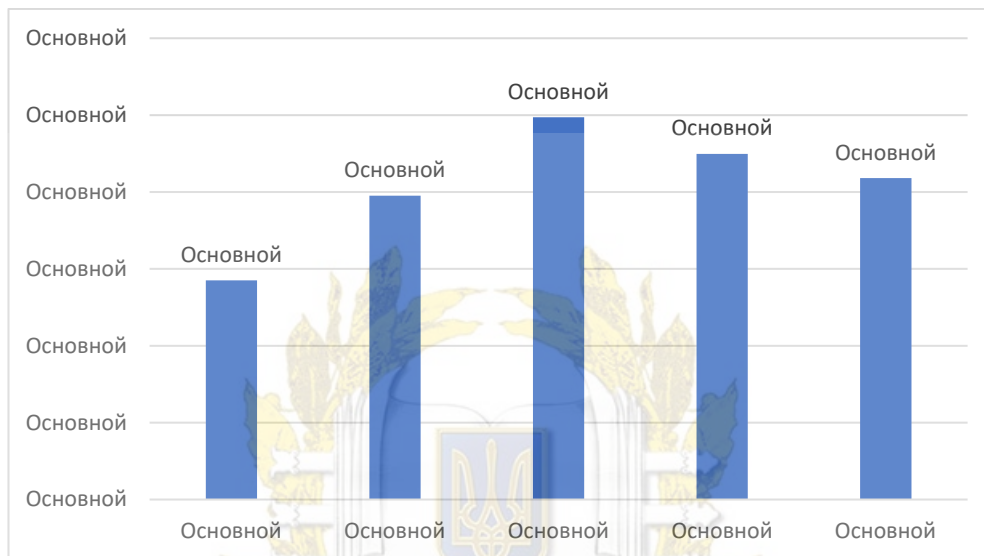

Рисунок 1.4 - Динаміка операційних витрат ПП «Довіра» за 2018 - 2022 рр., тис.грн.

Фінансові результати від операційної діяльності визначаються як алгебраїчна сума валового прибутку, іншого операційного доходу, адміністративних видатків, видатків на збут і інші операційні видатки. Аналізуючи фінансові показники підприємства, варто відзначити, що у всіх роках спостерігався прибуток. Найбільша сума його становила 27571,7 тис.грн у 2021 році. Якщо порівнювати цей показник з 2022 роком, то сума прибутку зменшилась на 16013 тис. грн. або на 58,1 %. Це сталося під впливом зменшення валового прибутку і збільшення операційних витрат.

Остаточний фінансовий результат - чистий прибуток (збиток) визначається як різниця між різними видами доходів та витрат підприємства за звітний період.

На рис. 1.5 зображено, що чистий прибуток 2022 року становив 11559 тис.грн., що на 16013 тис.грн. менше, ніж у 2021 році. Це дає змогу зробити такий висновок, що підприємство працює не стабільно. Адже окрім безпосередньо бойових дій та українських традиційних проблем із бізнес-кліматом, виникло три нові перепони на шляху розвитку аграрного бізнесу: логістична блокада, негативний демографічний тренд (скорочення зайнятого населення через вимушену міграцію) та руйнування енергосистеми.

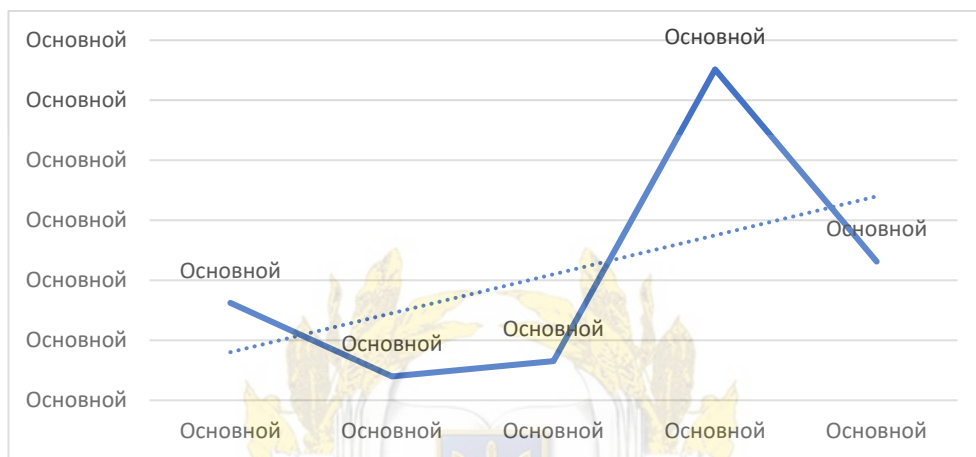

Рисунок 1.5 - Динаміка чистого прибутку ПП «Довіра» за 2018-2022 рр., тис.грн.

Показники рентабельності є відносними характеристиками фінансових результатів і ефективності діяльності підприємства.

Вони вимірюють прибутковість підприємства з різних позицій і групуються відповідно до інтересів учасників економічного процесу. Найвищий відсоток рентабельності становив 36,94 % у 2021 році. Помітним є те, що цей показник у 2018-2022 роках має тенденцію до зменшення. У 2022 році показник рентабельності становив 20,37 %, що на 16,57 % менше, ніж 2021 року.

Аналізуючи показник продуктивності праці, спостерігаємо, що у 2018 році він становив 967,52 тис.грн./чол, у 2019 році – 1355,10 тис.грн./чол, що на 400 тис.грн./чол більше, у 2022 році – 1533,59 тис.грн./чол, що на 483,63 тис.грн./чол менше, ніж у попередньому році. У 2021 році ми можемо спостерігати найвищий показник – 2017,22 тис.грн./чол.

Зростання продуктивності праці, сприяє покращенню всіх техніко-економічних і фінансових показників діяльності підприємства.

Середньорічна вартість основних засобів має тенденцію збільшення, так як у 2022 році, порівняно із 2018 р., збільшилась на 48611,2 тис, грн. або на 131,2 %, із 2019 р. - збільшилась на 37779,45 тис.грн. або на 78,9%. Це пояснюється тим, що відбулося ефективне використання основних засобів, не спостерігалось простоїв обладнання, устаткування та здійснювались капіталовкладення в оновлення основних фондів підприємства.

Фондовіддача є одним з основних показників ефективності використання основних засобів. Даний показник характеризує величину обсягу продукції в розрахунку на 1 грн. обсягу основних фондів.

Якщо характеризувати динаміку, то варто відмітити що фондівіддача в 2022 році у порівнянні з 2018 роком зменшилась на 0,4 тис.грн, або на 46,6%. Протягом досліджуваного періоду спостерігається зменшення показника фондівіддача.

Отже, проаналізувавши фінансово-економічний стан Приватного підприємства «Довіра» за п'ять років можна зробити висновок:

- підприємство нарощує обсяги реалізації продукції, про що свідчить зростання доходу від її реалізації;
- майновий стан підприємства є задовільний;
- підприємство є ліквідним та фінансово стійким, а його ділова активність характеризується як ефективна;
- основна діяльність підприємства є прибутковою протягом всіх п'яти років.

Для того щоб підприємство отримувало більший прибуток керівництву ПП «Довіра» необхідно прийняти такі рішення:

- впровадити сучасні системи живлення сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень;
- забезпечити внесення мінеральних і органічних добрив на рівні, що забезпечить бездефіцитний баланс поживних речовин у ґрунті;
- запровадити у виробництво нові високопродуктивні сорти та гібриди сільськогосподарських культур і посадкового матеріалу, у тому числі посухостійких та пристосованих до умов зрошення, оновити базове та використовувати сертифіковане насіння.
- пошук закордонних партнерів та побудова відносин з владою;
- пошук логістичних шляхів експорту сільськогосподарської продукції.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ РУХУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Інформаційне забезпечення системи організації обліку руху грошових коштів підприємства

Організація бухгалтерського обліку є цілеспрямованою діяльністю, яка має бути забезпечена керівництвом підприємства та націлена на створення, постійного впорядкування та удосконалення системи бухгалтерського обліку з метою оперативного задоволення інформаційних потреб зовнішніх і внутрішніх користувачів.

З метою ведення обліку, складання фінансової звітності згідно вимог чинного законодавства та надання її зовнішнім та внутрішнім користувачам підприємство формує облікову політику, тобто обирає такі принципи, методи та процедури обліку, які дозволили б достовірно відобразити результати діяльності та фінансовий стан підприємства і забезпечити порівнюваність звітних показників. Облікова політика ПП «Довіра» своє відображення знаходить у наказі про облікову політику підприємства (Додаток Б).

Організація обліку на ПП «Довіра» покликана вирішити завдання щодо:

- своєчасної, достовірної, повної, безперервної реєстрації усіх фактів фінансово-господарської діяльності підприємстві;
- обробки даних, використовуючи різні процедури, прийоми та способи у відповідності з вихідною інформацією.

Бухгалтерський облік ПП «Довіра» є з'єднуючою ланкою між господарською діяльністю підприємства та особами, що безпосередньо приймають рішення ефективного ведення бізнесу.

Ведення бухгалтерського та податкового обліку на ПП «Довіра» здійснює та контролює ще один працівник бухгалтерії – бухгалтер-касир. Виконуючи свої функціональні обов'язки, бухгалтер-касир детально аналізує і відображає у

бухгалтерському обліку нарахування податків, що сплачує підприємство, та контролює їх сплату.

Контролює роботу програми «BAS Бухгалтерія» головний бухгалтер, який окрім цього також веде облік розрахункових операцій з персоналом підприємства, покупцями та замовниками, постачальниками, фондами соціального страхування.

Продуктивність праці працівників бухгалтерії є високою, оскільки на підприємстві використовуються комп'ютерна форма ведення обліку на основі програмного продукту «BAS Бухгалтерія», який ґрунтується на розподілі праці облікового персоналу, який забезпечує виокремлення логічних, контрольних функцій обліковця від арифметичних, розрахункових, в результаті чого швидкість обробки інформації збільшується.

На ПП «Довіра» ведеться автоматизована форма обліку. За автоматизованої форми обліку передбачається систематизація даних аналітичного та синтетичного обліку.

В комп'ютеризованих системах обліку для відображення аналітичних даних передбачено ведення довідників. Інформація з довідників переноситься в реєстри бухгалтерського обліку з метою здійснення розрахунків за кожним обліковим періодом.

Таким чином, для ведення обліку на досліджуваному підприємстві застосовується комп'ютерна програма «BAS Бухгалтерія». Відповідно на підприємстві ведеться автоматизована форма обліку, для якої характерні наступні ознаки:

- 1) зберігання первинної документації, машиночитаних носіїв та машинограм-реєстрів;

- 2) широке використання технічних засобів з метою організації комплексної автоматизованої системи з обробки бухгалтерської інформації, застосування стандартних документів та машиночитаних носіїв інформації;

- 3) використання системи кодів облікових даних, що дає можливість отримувати на ПЕОМ усі потрібні бухгалтерські реєстри;

4) дотримання принципу подвійного запису при використанні одного комплексу носіїв облікових даних та програмного групування дебетових та кредитових оборотів;

5) автоматизація логічних операцій щодо ведення бухгалтерського обліку;

6) існування системи реєстрів-машинограм, відповідного порядку їх виготовлення, засобів запису та зберігання інформації, а також наявність можливості для використання запитного режиму за окремими господарськими та розрахунковими операціями;

7) організація системи перевірки та виправлення помилок, що виявляють при вивірянні даних [14].

Необхідно сказати, що інформаційне забезпечення обліку розглядається як система забезпечення обліковими даними та як сукупність форм первинної документації, нормативно-правових актів, що імпортуються з інших інформаційних систем [11]. Саме тому сучасні інформаційні технології з автоматизації бухгалтерського обліку являють собою самостійну систему чи складову зовсім інших інформаційних систем підприємства або мають можливість доступу до інших комп'ютерних систем через інформаційну мережу, наприклад, банку (за допомогою системи «клієнт-банк»), державної установи при передачі звітної документації.

Використання електронної мережі підприємством дозволяє отримувати банківські послуги щодо автоматизації здійснення безготівкових розрахунків через систему «клієнт банку - банк». Дана інформаційна система дозволяє комп'ютеризувати процес формування, прийому та передачі необхідних документів між банком та клієнтом за допомогою використання можливостей internet-технології, яка вдало поєднується із засобами захисту інформації.

Система «клієнт-банк» є програмно-технічним комплексом, який реалізує доступ клієнта до автоматизованої системи банку за допомогою персонального комп'ютера, здійснюваним за допомогою прямого з'єднання з банківською мережею з використанням модему. Юридичним документом, який регулює у цьому разі відносини між банком і клієнтом, є договір на обслуговування за

вказаною системою. Порядок підписання угод на обслуговування за системою «клієнт-банк» у різних фінансових установах різний і залежить від внутрішньої структури та порядку документообігу. Як правило, якщо підприємство вже відкрило поточний рахунок у банку, то для підключення до системи достатньо підписати відповідну угоду. Оскільки зв'язок між комп'ютером клієнта і комп'ютерною мережею банку здійснюється за допомогою мобільних каналів користування, система «клієнт-банк» повинна відповідати вимогам НБУ щодо захисту електронних банківських розрахунків.

Головна функція системи «клієнт-банк» - це можливість банку здійснювати операції на поточному рахунку в банку з власного офісу, не відвідуючи банківської установи. Це важливо насамперед для підприємств, які територіально знаходяться далеко від банку, та для тих, хто здійснює багато оперативних платежів. Крім того, система «клієнт-банк» надає низку інших можливостей, які, зокрема, дозволяють:

- здійснювати розрахункові операції за допомогою свого рахунку у банку, не відвідуючи банківської установи, з робочого місця в офісі, обладнаного персональним комп'ютером із встановленим необхідним програмним забезпеченням; відстежувати наявні грошові кошти на поточному рахунку та контролювати їх рух;

- формувати та отримувати виписки щодо руху грошових коштів та інформацію про курси валют;

- формувати та наповнювати довідник контрагентів за платежами та довідник призначення платежу, що дозволяє швидше формувати платіжні документи. Зникає необхідність заносити інформацію до кожного документа – готовий шаблон переноситься до платіжного документа з довідників;

- робити архівні копії оброблених документів та переглядати документи з архіву;

- обмінюватися з банком нерегламентованими повідомленнями та завантажувати файли, передані банком, а також передавати власні файли;

- отримувати від обслуговуючого банку повідомлення про нові банківські послуги, поточні відсоткові ставки за кредитами та депозитами, а також іншу інформацію [12].

Клієнтська частина «клієнт-банк» працює в режимі реального часу, що є значною перевагою для здійснення контролю за рухом грошових коштів. Дослідження впровадження такої системи контролю за операціями на поточному рахунку в банку дозволило виділити основні переваги її впровадження в поточну діяльність базового підприємства. Проте в практиці поряд з очевидними перевагами система «клієнт-банк» має й певні недоліки. Оскільки «клієнт-банк» встановлюється на чітко визначеному комп'ютері, то переказ коштів з використанням системи потребує присутності в цьому місці керівних осіб підприємства, які наділені правом першого і другого підпису. Інакше керівники підприємства мусять відкрити електронний підпис іншим особам, що збільшує небезпеку несанкціонованого використання коштів на поточному рахунку. Крім цього, можуть виникнути помилки при перенесенні інформації з «клієнт-банку» до автоматизованої бази даних банку, якщо такі системи створювалися різними розробниками.

В процесі проведення дослідження було встановлено, що на досліджуваному підприємстві бухгалтерський облік включає первинний, поточний та узагальнюючий. Сукупність даних елементів дозволяє розглядати бухгалтерський облік як технологічний процес. Ведення первинного обліку забезпечує документування господарських операцій та їх вимірювання. В результаті поточного обліку відбувається хронологічне та систематичне відображення господарських операцій на підставі первинних документів у регістрах бухгалтерського обліку. Узагальнюючий облік має місце під час підготовки фінансової (бухгалтерської) звітності.

У відповідності до діючого законодавства України, всі підприємства повинні зберігати вільні грошові кошти на рахунках в банках, які є фінансовими посередниками між суб'єктами господарювання. Підприємство самостійно обирає банк та може відкривати в ньому один або декілька рахунків як в

національній так і в іноземній валютах. Під поточним рахунком розуміється рахунок, який відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання грошей і здійснення розрахунково-касових операцій за допомогою платіжних інструментів відповідно до умов договору та вимог законодавства. Умови відкриття рахунка та особливості його функціонування передбачаються у договорі, що укладається між банком та його клієнтом. При здійсненні безготівкових розрахунків підприємства можуть використовувати різні їх форми. В залежності від обраної форми виділяють види рахунків, які можуть бути відкриті в банках, а саме: поточний, акредитивний, валютний, депозитний, картковий, кредитний, тимчасовий, спеціальний. Найбільш популярним рахунком, який використовується суб'єктами господарювання у своїй практичній діяльності є поточний рахунок. При цьому формою безготівкових розрахунків є банківський переказ.

Для проведення розрахунків підприємство самостійно обирає зазначені вище платіжні інструменти та вказує їх при укладанні договорів. Розрахунковий документ (крім розрахункового чека) виписується у кількості екземплярів, необхідних для усіх учасників безготівкових розрахунків (однак не менше двох примірників).

Платіжне доручення включає розпорядження банку, що обслуговує підприємство, щодо перерахування зазначеної суми на поточний рахунок іншого підприємства. Ініціатором формування платіжного доручення є платник.

Розрахунки платіжним дорученням можуть проводитись:

- за фактично придбану продукцію (роботи, послуги); в рахунок попередньої оплати;
- для перерахування сум, що належать фізичним особам (заробітна плата, пенсії та ін.), на їхні рахунки в банках;
- для перерахування податків та зборів (обов'язкових платежів) до бюджету та державних цільових фондів;
- в інших ситуаціях згідно укладених договорів та чинного законодавства.

Виписка банку - це документ, що видається банком підприємству і відображає рух грошових коштів на поточному рахунку. Періодично (здебільшого кожного дня) банк видає власникам рахунків виписки з відповідного рахунка з копіями розрахункових документів. Вона перевіряється підприємством з точки зору відповідності її доданим документам; при цьому встановлюється чи всі записи належать до підприємства власника рахунка [20] (додаток С).

Виписка є фактично другим примірником особового рахунку підприємства. Вся інформація про рух грошових коштів, що знаходиться в прийнятих для обліку первинних документах систематизується й накопичується в регістрах бухгалтерського обліку, а потім переноситься до форм річної фінансової звітності (Додаток В, Г, Д, Е, Ж).

Узагальнення інформації про наявність і рух грошових коштів (у національній та іноземній валюті в касах, на поточних, валютних та інших рахунках у банках), грошових документів, які знаходяться в касі підприємства та коштів у дорозі здійснюється в Журналі 1 і відомостях до цього Журналу, де відображаються обороти за дебетом рахунків 30, 31, 33, а також оборотно-сальдова відомість [24].

Оскільки, на ПП «Довіра» ведеться автоматизований облік, то також формуються такі звіти як «Аналіз рахунку» (додаток К) та «Картка рахунку». (Додаток П).

Здача готівки в банк для зарахування на поточний рахунок підприємства оформляється Заявою на переказ готівки. Заява є виключно банківським документом, формується в програмному продукті працівником банку на основі даних та реквізитів наданих бухгалтером підприємства. Заява на переказ готівки – це документ, який містить письмове розпорядження власника рахунку своєму банку про зарахування зазначеної суми на його поточний рахунок. Квитанція Заяви в поєднанні з Видатковим касовим ордером формує бухгалтерське проведення, яке показує зарахування коштів на поточний рахунок. Від джерел отримання коштів на поточний рахунок в банку та шляхів їх вибуття залежить

повнота, достовірність й правильність їх відображення в системі рахунків бухгалтерського обліку.

Більшість підприємств для здійснення платежів використовує таку форму розрахунків як банківський переказ, який оформляється Платіжним дорученням. Платіжне доручення – це документ, який містить письмове розпорядження власника рахунку своєму банку про перерахування визначеної суми на рахунок іншого підприємства. Розрахунки платіжними дорученнями достатньо прості, зручні та забезпечують швидке здійснення платежу, але мають один вагомий недолік: вони не гарантують платіж постачальнику.

В обліку безготівкових розрахунків є операції, по відношенню до яких не використовуються платіжні документи. Це суми, які знімає (списує) банк (згідно договору на обслуговування рахунку): за касове, розрахункове обслуговування; проведення платіжних документів. Ці суми визнаються у підприємства витратами та обліковуються за Дт 92 «Адміністративні витрати» (згідно з нормами П(С)БО 16 «Витрати»).

Документом, який підтверджує та показує рух грошових коштів на поточному рахунку в банку є Виписка банку (додаток С). Вона замінює собою регістр аналітичного обліку за операціями, які відбуваються на поточному рахунку в банку та одночасно є підставою для записів в бухгалтерському обліку. Тобто, вона фактично є другим примірником особового рахунку підприємства. Єдиної форми виписки не існує. В кожного банку, в залежності від його інформаційних технологій, своя форма, яка є унікальною і відмінною від інших банків. А тому бухгалтеру потрібно вміти читати цей документ та розбиратися в реквізитах й сумах, які зазначені в ньому.

При отриманні виписки працівник бухгалтерії здійснює наступні операції, які називаються – контируванням (або оброблення) виписки:

- 1) виписка нумерується;
- 2) перевіряється наявність виправдовуючих платіжних документів, на підставі яких зараховані або списані кошти;

3) перевіряється відповідність сум у виписці сумам, які зазначені у виправдовуючих документах на перерахування та зарахування коштів;

4) проставляються бухгалтерські проведення у відповідності до здійснених операцій. Обробляючи виписки, бухгалтер повинен пам'ятати, що поточний рахунок для обліку грошових коштів на підприємстві – активний, а для банку – сивний. Зберігаючи грошові кошти підприємства, банк вважає себе його боржником, тобто на цю суму має в себе кредиторську заборгованість.

Оперограму операцій на поточному рахунку в банку на ПП «Довіра» наведено в додатку Р.

Зберігання документів є заключним етапом у системі становлення та розвитку бухгалтерського обліку на досліджуваному підприємстві. Як стверджують напрацювання науковців та практиків, що добре відпрацьований документооборот, швидка обробка та раціональна система зберігання документів забезпечують своєчасне отримання облікової інформації відповідними управлінськими структурами, надійний контроль за фінансово-господарською діяльністю, дозволяють користуватися документацією у будьякий час, гарантують цілісність зберігання документів протягом встановлених законом термінів [2].

Документообіг – це організована система створення, перевірки та обробки первинних документів у бухгалтерському обліку від моменту їх створення до передачі в архів [2]. Необхідною складовою організації обліку є розробка механізму управління документообігом, який забезпечить стабільність роботи бухгалтерії, оперативність та чіткість руху процесу обробки документів, своєчасність прийняття рішень.

Форма безготівкових розрахунків орієнтована на розвиток бізнесу кожного учасника ринку. Застосування безготівкових форм розрахунків дозволяє здійснювати успішну економічну діяльність, підвищувати платоспроможність підприємств, їх фінансову стійкість, а також збільшує ефективність роботи господарюючого суб'єкта. Здійснення безготівкових операцій через установи банків знижує потребу в готівці, сприяє концентрації вільних грошових коштів

для кредитування, забезпечує їх збереження та ефективне використання, оптимізує та прискорює грошовий обіг підприємства.

Дослідження фінансової звітності ПП «Довіра» станом на 1 січня 2023 року показало наявність грошових коштів у іноземній валюті на суму 8225,7 тис.грн. Зазначимо, що відображення в бухгалтерському обліку фінансово-господарських операцій в іноземній валюті здійснюються у гривнях, в сумах, що визначаються шляхом перерахунку іноземної валюти за офіційним курсом Національного банку України на дату виписки розрахунково-грошового документа.

Таким чином, організація обліку є складним процесом, який має виконуватися високо спеціалізованим обліковим персоналом: спеціалістами широкого профілю, які вміють працювати з кадрами, управляти ресурсами підприємства, вміли користуватися потоками внутрішньої та зовнішньої інформації для формування професійних суджень та прийняття обґрунтованих управлінських рішень та ін.

Отже, досліджуване підприємство здійснює облік фінансово-господарської діяльності згідно вимог чинного законодавства. Систематизуючи результати дослідження стосовно інформаційного забезпечення обліку операцій на поточних рахунках у банку варто зазначити, що документальне оформлення господарських операцій, проводиться відповідно до норм законодавчих актів.

Необхідно зазначити, що вагомий внесок в ефективність організації бухгалтерського обліку на досліджуваному підприємстві належить комп'ютерній формі обліку. За автоматизованої форми обліку відбувається інтегрування усіх видів обліку (оперативного, бухгалтерського та статистичного) в єдину комплексну систему.

2.2. Методика фінансового обліку операцій з грошовими коштами на рахунках в банку

Відкриття банківських рахунків на сьогодні спростилося після прийняття НБУ постанови 25.10.2017 р. № 106, яка скасувала обов'язок щодо використання суб'єктом господарювання печатки в документах (у тому числі розрахункових), дозволила укладати договори про відкриття банківського рахунку та банківського вкладу в електронній формі, наприклад, шляхом приєднання клієнта до публічної пропозиції (оферти) щодо укладання договору, яка розміщена у загальнодоступному для клієнта місці та на офіційному сайті банку в мережі Інтернет [42].

Електронна форма договору має містити електронний цифровий підпис клієнта або його представника.

Банк зобов'язаний надіслати повідомлення до органу ДПС про відкриття рахунку у день такого відкриття (ст. 69 ПКУ), на що ДПС має надіслати квитанцію-повідомлення про взяття рахунку на облік. Дане узгодження, як правило, відбувається протягом 30 хвилин, так як Інформаційний портал ДПС працює у цілодобовому режимі.

Насьогодні банки відкривають рахунки тільки відповідно до міжнародних вимог IBAN (= International Bank Account Number). Рахунок IBAN складається з 29 знаків, які значать наступне (зліва направо):

2 знаки – літерний код країни (Україна – UA);

2 цифри – контрольний код, який розраховується за спеціальним алгоритмом та слугує для унеможливлення помилок введення номерів;

6 цифр – код МФО банку (він був і раніше);

5 цифр (нулі) – доповнюють довжину рахунку до 29 знаків;

14 цифр – безпосередньо сам номер рахунку (так як і було раніше).

Починається з перших 4-х цифр з банківським планом рахунків.

У відповідності до Інструкції по використанню Плану рахунків [35] для обліку наявності та руху коштів, які знаходяться на рахунках в банках,

призначений рахунок 31 "Рахунки в банках". За дебетом даного рахунку відображається надходження грошових коштів, за кредитом – їх використання (списання). Даний рахунок має шість субрахунків: 311 "Поточні рахунки в національній валюті"; 312 "Поточні рахунки в іноземній валюті"; 313 "Інші рахунки в банку в національній валюті"; 314 "Інші рахунки в банку в іноземній валюті"; 315 "Спеціальні рахунки в національній валюті"; 316 "Спеціальні рахунки в іноземній валюті".

Кошти, які знаходяться на поточному рахунку в банку, взаємопов'язані з готівковим оборотом підприємства. Це виражається через зняття готівки з рахунку або ж зарахування готівки на рахунок. Для отримання готівки з поточного рахунку в банку підприємство повинно мати грошову чекову книжку. Вона замовляється в банку за відповідною заявою і в майбутньому зберігається на підприємстві як бланк суворого обліку. Аркуш такої чекової книжки є грошовим чеком, тобто документом, який містить письмове розпорядження власника рахунку своєму банку про видачу зазначеної суми готівкових коштів з його поточного рахунку. Корінець чеку (який залишається в чековій книжці) в поєднанні з Прибутковим касовим ордером дає в обліку кореспонденцію рахунків, яка показує отримання готівки з поточного рахунку в банку, а саме: Дт 301 – Кт 311

В обліку безготівкових розрахунків є операції, по відношенню до яких не використовуються платіжні документи. Це суми, які знімає (списує) банк (згідно договору на обслуговування рахунку): за касове, розрахункове обслуговування; проведення платіжних документів. Ці суми визнаються у підприємства витратами та обліковуються за Дт 92 "Адміністративні витрати" (згідно з нормами П(С)БО 16 "Витрати").

Типові бухгалтерські проведення з поточним рахунком наведено на рисунку 2.1.

Рисунок 2.1 – Типові бухгалтерські проведення

Проведення платежів по поточному рахунку банк здійснює на основі платіжного доручення, яке подано від клієнта. Підставою для здійснення бухгалтерських проведення по рахунку 311 є банківська виписка по поточному рахунку.

Підставою для складання автоматизованих форм «Аналіз рахунка», та «Картка рахунка» є виписки банку і додані до них розрахункові документи, що підтверджують зарахування грошових коштів на рахунок або їх списання. Записи в журналі-ордері та у відомості роблять після обробки банківських виписок, яка полягає у:

— перевірі відповідності записів у доданих до виписок розрахункових документах. При одержанні готівки з каси банку до виписки додається квитанція прибуткового касового ордера, яку оформляють під час оприбуткування готівки в касу підприємства. Якщо у виписці банку виявлено операції з помилкового зарахування грошових коштів (які не належать цьому підприємству), вживають заходів з повернення їх платникові;

— зазначенні в доданих розрахункових документах і банківській виписці шифрів кореспондуючих рахунків за кожною операцією;

— групуванні окремо по дебету і окремо по кредиту сум через підрахунок за однорідними операціями по однойменних кореспондуючих рахунках, шифри яких проставлено у виписці;

— підрахунку сум, занесених у відповідні до кореспондуючих рахунків графи в журналі 1 і відомості 1.2, і запису результатів підрахунку.

Аналітичний облік за рахунком 31 у розрізі кореспондуючих рахунків відображають у листках-розшифровках на основі доданих до виписки банку розрахункових документів, у яких зазначено номер документа, дату, коротке найменування та суму операції [46].

По закінченні місяця в журналі 1 і відомості 1.2 підводять підсумки за кореспондуючими рахунками і звіряють з оборотами за цими рахунками, що відображені в інших облікових реєстрах у кореспонденції з рахунком 31. Обороти за місяць із журналу-ордера 1 переносять у Головну книгу. Додаток 9.

Залишок грошових коштів на рахунках в банку відображають у відомості 1.2 тільки на початок і кінець місяця. Залишок грошових коштів, указаний на кінець місяця у відомості 1.2, має відповідати залишку грошових коштів на поточному рахунку, який (залишок) відображено в останній у цьому місяці виписці банку, і даним Головної книги. Якщо у підприємства декілька рахунків, то журнал та відомість ведуться за кожним окремо.

Таблиця 2.1 – Кореспонденція бухгалтерських рахунків з обліку операцій на поточному рахунку в національній валюті ПП «ДОВІРА»

№ з/п	Назва документа	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4	5	6
1	Виписка банку	Списана комерційна винагорода за розрахункове обслуговування	92	311	
2	Чек № 2548315	З поточного рахунку отримано готівку та оприбутковано в касу для виплати депонованої заробітної плати	301	311	

Кінець таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6
3	Платіжне доручення	Перераховано ТОВ ТЕНЕТ за телекомунікаційні послуги згідно дог. № 6354 від 25.01.2010р	685	311	28849,82 (Додаток К)
4	Платіжне доручення	Перераховано ЄСВ - 22% до Пенсійного фонду за грудень	651	311	84550,10 (Додаток К)
5	Платіжне доручення	Перераховано податок з доходу працівників	641	311	112438,26 (Додаток К)
6	Виписка банка	Списана комісія за перерахування коштів у національній валюті	92	311	2026,67 (Додаток М)
7	Виписка банка	Отримано грошові кошти від покупців за відвантажену раніше готову продукцію	311	361	1166,909,16 (Додаток К)
8	Заява на переказ готівки	Зараховано на поточний рахунок	311	301	
9	Виписка банка	Отримано грошові кошти від Пенсійного фонду для виплати лікарняних	311	378	3924,96 (Додаток П)
10	Платіжне доручення	З поточного рахунку перераховано постачальнику	631	311	5965,68 (Додаток М)

Звітність підприємств є завершальним кроком системи бухгалтерського обліку, яка узагальнює і систематизує інформацію про діяльність підприємства та яка необхідна усім зацікавленим особам для прийняття ефективних економічних рішень. Добре налагоджена звітність підприємств є, безсумнівно, умовою будь-якого правильно організованого бізнесу.

У балансі підприємства показують наявність грошових коштів на початок та кінець періоду, з чого можна визначити лише величину їх збільшення або зменшення. У звіті про фінансові результати відображено лише суму нарахованих доходів та витрат, їх структуру, а також отриманий протягом звітного періоду прибуток, а інформації про джерела надходження та напрями витрачання коштів немає [48]. Третім складовим елементом фінансової звітності підприємства є Звіт про рух грошових коштів, який відображає надходження та витрачання коштів у звітному періоді за операційним, інвестиційним і

фінансовим напрямками діяльності підприємства. Звіт про рух грошових коштів є, без сумніву, однією з найбільш важливих форм фінансової звітності, який тісно пов'язаний із рештою звітних форм. Звіт про рух грошових коштів – це звіт, який відображає надходження і вибуття грошових коштів у звітному періоді. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 “Звіт про рух грошових коштів” визначає зміст, структуру і формат Звіту про рух грошових коштів та загальні вимоги до розкриття його статей, який складають усі підприємства, крім банків, бюджетних установ, суб'єктів малого підприємництва. Звіт складають за формою № 3. Звіт про рух грошових коштів введено у склад фінансової звітності з метою найбільш повного опису діяльності підприємства. Звіт входить до складу річної фінансової звітності підприємств та складається за звітний період наростаючим підсумком з початку року в тис. грн. Для порівняння інформації у звіті наводять дані за аналогічний попередній період. Він входить до загальнодержавної зовнішньої типової звітності підприємств. Метою складання Звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни у грошових коштах та їх еквівалентах за звітний період [48]. Тобто звіт відображає джерела надходження грошових коштів і напрями їх використання, оцінює як здатність суб'єкта генерувати грошові кошти, так і його потреби в них. Разом з Балансом та Звітом про фінансові результати цей звіт дає можливість оцінити фінансовий стан підприємства, зокрема його ліквідність та платоспроможність, раціональність використання коштів, скласти прогноз на майбутній період. Звіт містить дані про рух грошових коштів у результаті операційної, інвестиційної, фінансової діяльності та надзвичайних подій.

Звіт про рух грошових коштів – це головний фінансовий документ, у якому: – розкривається вплив операційної та інвестиційної діяльності, діяльності з фінансування підприємства на надходження і вибуття грошових коштів; – подано суми чистих надходжень (збільшення) і чистих витрат (зменшення) коштів за обліковий період у розрізі кожного виду діяльності; – узагальнюються операції, пов'язані з коштами підприємства. Форма звітності, представлена в

Україні, певною мірою розроблена відповідно до рекомендацій МСФЗ 7, тому вимоги його складання відрізняються згідно з міжнародними та національними стандартами та нами проаналізовано в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Мета і суб'єкти складання Звіту про рух грошових коштів [28]

Мета та суб'єкти	МСФЗ 7	П(С)БО 4
Мета складання Звіту	Інформація про рух грошових коштів підприємства є корисною, так як вона надає користувачам фінансових звітів основу для оцінки спроможності підприємства генерувати грошові кошти та їх еквіваленти, а також потреби підприємства щодо їх використання. Для економічних рішень, які приймають користувачі, необхідна оцінка здатності підприємства генерувати грошові кошти та їх еквіваленти, а також часу для такого генерування і впевненості в ньому	Надання користувачам фінансової звітності повної, неупередженої інформації про зміни, які відбувалися в грошових коштах підприємства та їх еквівалентах
Суб'єкти подання Звіту	Підприємства, крім бюджетних установ, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності і суб'єктів малого підприємництва	Підприємства, крім бюджетних установ, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності і суб'єктів малого підприємництва

Таким чином, за результатами досліджень організації фінансового обліку у ПП «Довіра» можна зробити висновок, що облік безготівкових розрахунків є важливою ділянкою цілісної господарської системи підприємства. Первинні документи бухгалтерського обліку безготівкових розрахунків відповідають встановленим вимогам заповнення документів відбувається у відповідності до методичних та інструктивних документів.

На сьогоднішній день питання організації безготівкових розрахунків набувають особливо важливого значення, оскільки грошові потоки відіграють важливу роль у здійсненні господарської діяльності підприємства. Проблеми, які виникають із порушенням розрахунково-платіжної дисципліни негативно впливають на функціонування підприємства та його подальший розвиток.

РОЗДІЛ 3

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РУХОМ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА РАХУНКАХ В БАНКУ

3.1. Інформаційна система та методика аудиту операцій з грошовими коштами

Кожен суб'єкт господарювання у своїй діяльності здійснює як готівкові, так і безготівкові розрахунки. При цьому дуже часто трапляється, що працівники даного суб'єкту можуть допустити помилки та зловживання під час виконання операцій із грошовими коштами. Такі порушення можуть негативно впливати на фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання. Аудит грошових коштів у касі та на рахунках суб'єкта господарювання у банку допомагає виявляти ці недоліки та надавати достовірну інформацію керівництву суб'єкта господарювання – клієнта і зовнішнім користувачам.

Як правило, більшість порушень у веденні обліку грошових коштів мають місце у касових операціях. Тому слід зазначити, що під час своєї роботи бухгалтер-касир може допускати порушення, які у подальшому призводять до значних штрафних санкцій.

Таким чином, аудит грошових коштів у касі та на банківських рахунках допомагає встановити законність та достовірність здійснених грошових операцій і правильність їх відображення в обліку, виявити допущені помилки та зловживання під час виконання таких операцій. Крім того, завдяки результатам перевірки операцій з грошовими коштами замовники аудиторських послуг можуть оцінити ефективність їх використання [45].

На сьогодні існує чимала кількість досліджень, які присвячені аудиту грошових коштів. Найвідомішими вченими, що зробили вагомий внесок у вивчення аудиту операцій з грошовими коштами, є: Ф.Ф. Бутинець, Г.В. Власюк, Н.Г. Волик, С.Ф. Голов, Є.А. Карпенко, М.І. Коваль, А.П. Макаренко, М.Ф. Огійчук, Л.Г. Смоляр, Б.Ф. Усач, Г.М. Чепелюк та ін. Проте проблеми

проведення аудиту грошових коштів й досі залишаються дискусійними та потребують досліджень.

Однією з найважливіших складових життєдіяльності підприємства є постійний кругообіг грошових коштів, який утворюють грошові надходження та витрачання. Зі свого боку грошовий обіг відображає відносини, які називаються розрахунками і здійснюються у готівковій та безготівковій формах. Таким чином, у проведенні аудиту грошових коштів необхідно перевіряти як операції, в яких задіяна готівка, так і ті, що здійснювались у безготівковій формі. Перевіряючи безготівкові рахунки, варто окремо досліджувати кожен з видів рахунків, які відкриті у підприємства. Після перевірки операцій з грошовими коштами, аудитор має встановити законність, достовірність і правильність їх здійснення та відображення в обліку і фінансовій звітності.

Метою аудиту грошових коштів є надання аудитором обґрунтованого висновку щодо достовірності, доцільності касових операцій, операцій на рахунках у банках, операцій з коштів у дорозі, операцій з грошовими документами, операцій з еквівалентами грошових коштів, їх повноти та відповідності чинному законодавству [26].

До провідних завдань аудиту операцій з грошовими коштами належать: – ознайомлення з умовами зберігання готівки, чекових книжок та інших грошових документів; – перевірка документального оформлення операцій, пов'язаних з надходженням і вибуттям готівкових та безготівкових коштів; – перевірка достовірності та правильності відображення господарських операцій з грошовими коштами у бухгалтерському обліку; – перевірка дотримання підприємством ліміту каси; – перевірка доцільності витрачання грошових коштів; – перевірка дотримання нормативно-правової бази, що регулює облік грошових коштів; – перевірка відповідності сум банківських виписок сумам, що відображені у первинних розрахункових документах; – перевірка загального стану синтетичного та аналітичного обліку операцій з грошовими коштами [20].

Предметом аудиту грошових коштів виступають господарські процеси та операції, які пов'язані з рухом грошових коштів та інших активів, а також

відносини, що виникають при цьому як у суб'єкті господарювання, так і за його межами.

На наш погляд, процедуру аудиту грошових коштів найкраще розглядати в розрізі трьох етапів: підготовчого, основного та завершального. Детальніша інформація про них наведена у табл. 3.1. Проте варто зазначити, що кожна аудиторська фірма має власне бачення розробки етапів аудиту грошових коштів.

Таблиця 3.1 – Етапи проведення аудиту грошових коштів

Етапи	Стадії
Підготовчий етап	Надсилання запиту підприємством до аудиторської фірми на проведення аудиторської перевірки; ознайомлення аудиторської фірми з бізнесом замовника; оцінка загального аудиторського ризику аудитором; укладання договору; складання плану та програми аудиторської перевірки
Основний етап	Безпосереднє проведення аудиту
Заключний етап	Узагальнення аудиторських доказів та складання аудиторського висновку

Основними джерелами інформації для проведення аудиту грошових коштів у касі та на рахунках у банку можна віднести: Наказ про облікову політику, касову книгу, платіжні доручення, виписки банку, видаткові та прибуткові касові ордери, грошові чеки, Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про рух грошових коштів тощо.

Відзначимо, що вибір методів і техніки проведення аудиту залежить від різних чинників, зокрема, від особливості роботи підприємства, інтенсивності касових операцій, форми ведення бухгалтерського обліку, обсягу документообігу тощо. Основними методичними прийомами під час аудиту грошових коштів є інвентаризація, перевірка документів за формою, суттю та змістом, арифметична, логічна, експертна, зустрічна перевірка, прийом взаємного контролю операцій і документів, оцінка документів за даними кореспондуючих рахунків, опитування тощо [21].

Аудит грошових коштів на поточних рахунках у національній та іноземній валютах, корпоративних та інших банківських рахунках включає такі основні складові:

– виявлення інформації стосовно кількості та видів рахунків, які відкриті у підприємства;

– перевірку правильності застосування кореспонденції бухгалтерських рахунків у відображенні банківських операцій;

– перевірку повноти та своєчасності відображення надходжень грошових коштів на рахунки і їхнього витрачання на товари чи послуги та на сплату до бюджету податків й обов'язкових платежів.

Під час перевірки дотримання підприємством ліміту залишку готівки в касі визначається встановлений установою банку розмір ліміту; з'ясовують, як підприємство дотримується ліміту залишку готівки, своєчасності повернення в банк невитрачених у строк коштів, які видані на оплату праці та інші виплати. Понадлімітні залишки готівки в касі визначаються за способом порівняння залишків на кінець дня у звіті касира з встановленим лімітом за кожний день. У випадку виявлення перевищення ліміту, аудитор з'ясовує його причини та загальну суму понадлімітних залишків. Зазначимо, що за перевищення встановленого ліміту залишку готівки в касі чинним законодавством 80 передбачені фінансові санкції у двократному розмірі суми виявленої понадлімітної готівки за кожен день. Важливим завданням аудиту касової дисципліни є перевірка цільового використання готівки, отриманої з рахунку банку. Призначення коштів вказується на зворотній стороні грошового чека і після отримання коштів підприємство зобов'язане його дотримуватися. Враховуючи зазначене, для перевірки дотримання цільового використання грошових коштів аудитор звіряє дані звітів касира, касової книги, виписок банку, видаткових і прибуткових касових ордерів, а також інші документи, які відображають витрачання готівки за призначенням [20]. За результатами перевірки встановлюють факти нецільового використання готівки та з'ясовують їх причини.

Під час перевірки оприбуткування надходжень готівки здійснюється аналіз касових оборотів надходження готівки з банку. Оприбуткування повинно бути повним і своєчасним, що підтверджується звіркою даних касової книги, банківських виписок (за сумами і датами грошових коштів, отриманих з рахунків у банку), прибуткових касових ордерів (за сумами і датами грошових коштів) та ін. Готівка, яка виявлена у касі підприємства і не підтверджена прибутковими

пасовими ордерами, вважається неоприбутковою в касі та повинна зараховуватися у дохід підприємства.

Аудит безготівкових операцій проводиться нарізно за кожним рахунком. Насамперед аудитор з'ясовує, чи відповідає порядок відкриття та використання кожного з рахунків клієнта Інструкції «Про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків» № 162 [16]. Для підтвердження наявності відкритих рахунків здійснюється зустрічна перевірка з банком, у якому вони відкриті. Далі аудитор досліджує виписки банку, а саме перевіряє їхню порядкову нумерацію, правильність перенесення підсумків і залишків, що наведені у виписках в облікові реєстри, визначає, чи обґрунтовано були здійснені операції, засвідчені у виписках. Якщо виявляється відсутність у підприємства певних виписок, аудитор може зв'язатися з банком та отримати їхні засвідчені копії. Дуже важливо у проведенні аудиту звертати увагу на правильність оприбуткування у касу готівки, отриманої за чеком з банківського рахунку. Адже інколи бухгалтери можуть змовлятися з касиром та присвоювати собі отримані за чеками гроші, а їхню суму списувати в кредит рахунку «Розрахунки з іншими кредиторами». Тому суми грошових коштів, що надійшли від покупців та інших дебіторів, потрібно звіряти із записами в облікових реєстрах та з даними виписок, рахунків та інших первинних документів. У разі виникнення певних розбіжностей даних слід здійснювати зустрічну перевірку з контрагентами.

Важливо перевірити повноту та достовірність банківських виписок і прикладених до них документів. Повноту встановлюють за їх нумерацією по сторінках і переносом залишку коштів на рахунку. Залишок коштів на кінець періоду в попередній виписці банку повинен дорівнювати залишку коштів на початок періоду в наступній виписці. Окрім того, слід переконатись, що всі здійснені через банк операції є вірогідними і підтверджені відповідними документами. Трапляються випадки, коли їх підробляють або прикладають не повністю, що дає можливість, застосовуючи неправильну кореспонденцію рахунків, приховати в обліку зловживання на певні суми. Водночас виявляється правильність кореспонденції рахунків і записів в облікових реєстрах, тому що

інколи зловживання можуть бути приховані шляхом складання неправильних бухгалтерських проведення, не підтверджених документами, а також сторонніх записів без документальних підтверджень або неправильним підрахунком чи переносом підсумків з однієї сторінки реєстру на іншу.

Також, перевіряючи безготівкові операції, аудитору варто з'ясувати, чи правильно наведені кореспонденції рахунків, які відображають зарахування грошових коштів на банківські рахунки, чи своєчасно виділялось ПДВ за оприбуткованими сумами виручки, авансів тощо. Аналогічно здійснюється перевірка операцій, які свідчать про витрачання коштів з рахунків. У дослідженні таких операцій перевіряється, чи своєчасно та у повному розмірі було оприбутковано у касу грошові кошти, зняті з банківського рахунку та чи законно їх перераховано на рахунки постачальників або інших кредиторів. Важливо перевіряти, щоб кожна з проведених операцій була підтверджена відповідними первинними документами та правильно відображена в обліку [5].

Важливим завданням аудитора є також перевірка правильності й обґрунтованості перерахування коштів за товарно-матеріальні цінності, для чого порівнюють суми, вказані в платіжних документах, з даними виписки 84 банку і записи на рахунках 63 “Розрахунки і постачальниками і підрядниками”, 37 “Розрахунки з різними дебіторами”. У даному випадку за прибутковими документами перевіряють повноту та правильність оприбуткування товарно-матеріальних цінностей. Якщо у аудитора є сумніви в справжності документів чи в достовірності операцій, необхідно провести їх зустрічну перевірку з постачальниками продукції. Перевіряючи видаткові банківські документи, необхідно групувати в окремій відомості всі оплачені штрафи, неустойки та інші платежі, пов'язані з порушенням договірних умов, що дасть змогу потім перевірити повноту відображення їх на відповідних рахунках і вжиті підприємством заходи щодо відшкодування за рахунок винних осіб суми заподіяної шкоди. Перевіркою банківських документів за суттю встановлюють, чи не допускаються неправильні перерахування авансів і платежів за безтоварними рахунками або оплата рахунків інших організацій, які не мають відношення до підприємства, яке перевіряють. Операції з чековими книжками

аналізуються з точки зору їх правильності, характеру і повноти оплати. З'ясовують, чи не проводилась оплата лімітованими чеками видатків, які не вносилися в авансові звіти підзвітних осіб, які здійснені готівкою.

Аналіз спеціальної економічної літератури надав можливість побудувати та запропонувати до впровадження в практичну діяльність схему аудиту операцій на рахунках у банку, яку представлено на рис. 3.1.

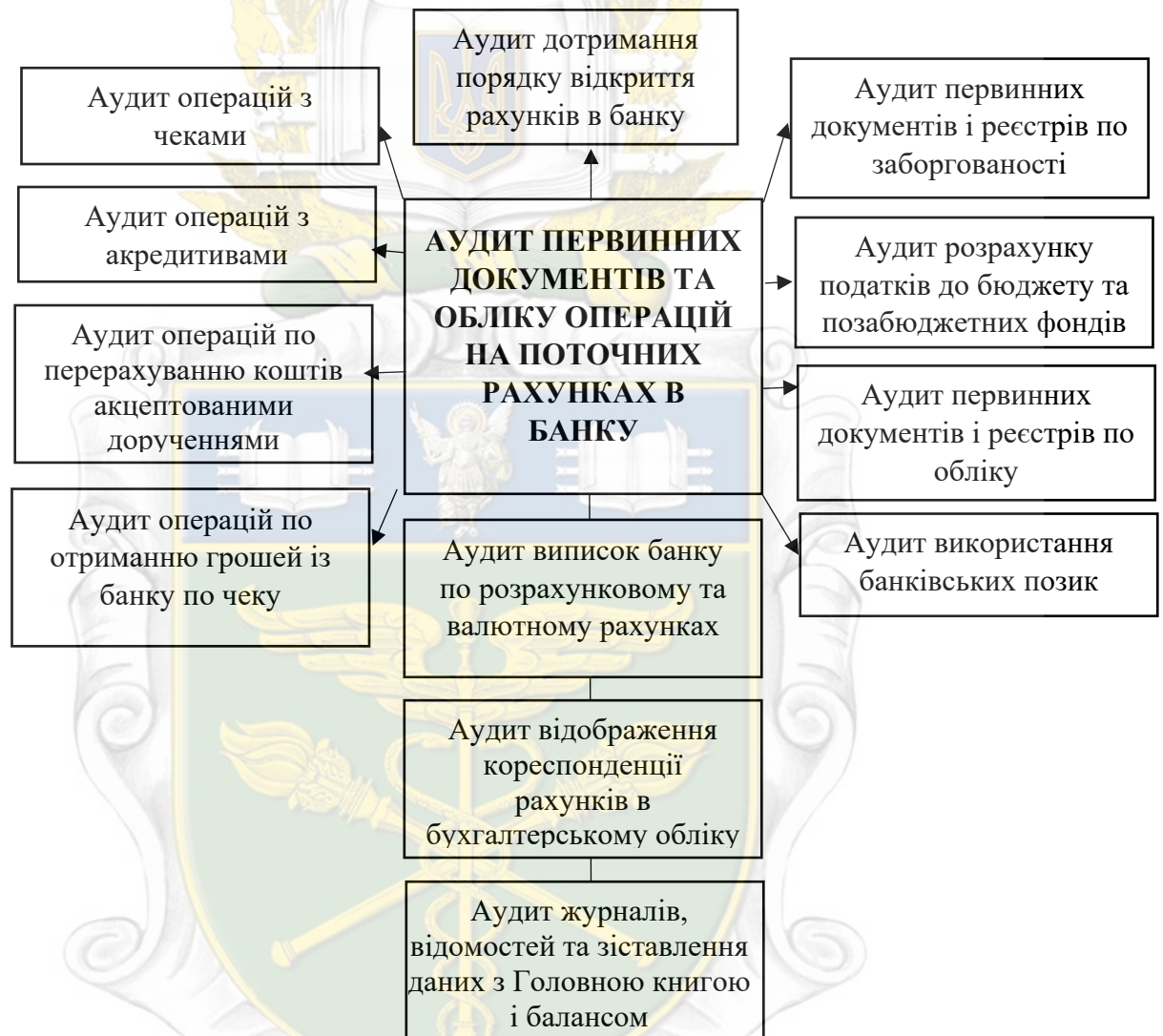

Рисунок 3.1 – Структурна схема аудиту операцій на поточних рахунках в банку

Грошові кошти та залишки на банківських рахунках є ліквідними активами. Через свою ліквідність грошові кошти є найбільш вразливими з усіх активів підприємства, тому розтрати та крадіжки грошових коштів більш вірогідні, ніж інших активів.

3.2. Аудит операцій на рахунках в банку як складова фінансово-господарського контролю

Досить важливим завданням аудиту грошових коштів є перевірка відповідності ведення бухгалтерського обліку грошових операцій на підприємстві чинним нормативно-правовим документам, що регулюють його ведення. До найтипівіших помилок та зловживань, які виявляються у здійсненні аудиту операцій з грошовими коштами, можна віднести:

- здійснення арифметичних помилок;
- відсутність первинних касових документів або невідповідність їхнього заповнення встановленим вимогам;
- привласнення сум, законно нарахованих іншим особам чи організаціям; – підміну документів або виправлення у них відповідних сум;
- здійснення розрахунків готівковими коштами, суми яких перевищують граничну величину;
- недотримання встановленого ліміту каси;
- несвоєчасність створення авансових звітів або їхня відсутність;
- неправильна кореспонденція рахунків, що відображає операції з грошовими коштами;
- невідповідність даних платіжних документів банківським випискам чи їхня відсутність;
- відсутність перекладених державною мовою текстів платіжних документів, які були підставою для здійснення валютних операцій тощо.

Приклади типових порушень, з якими найчастіше стикається аудитор під час здійснення аудиту грошових коштів, можна побачити в табл. 3.2.

Для повноцінного аудиту грошових коштів у касі та на рахунках у банку, аудитору слід проводити аналіз надходження та вибуття грошових коштів клієнта від трьох видів діяльності. Джерелом для аналізу грошових потоків від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності є Звіт про рух грошових коштів (Форма № 3).

Таблиця 3.2 – Перелік типових порушень та помилок, які можуть бути виявлені під час проведення аудиту грошових коштів

Первинний документ, обліковий регістр	Характер порушення
Прибутковий касовий ордер	Наявність виправлення суми
Видатковий касовий ордер	Відсутність підпису головного бухгалтера
Касова книга	Невідповідність сум зі звітом касира
Виписка банку	Розбіжність платіжного документа та коду
Авансовий звіт	Неповне відображення сум виданої під звіт готівки
Чек на видачу готівки	Розбіжність сум із прибутковим касовим ордером

За допомогою аналізу цього звіту аудитор зможе вивчити динаміку грошових потоків, визначити суми перевищення надходжень коштів над витрачанням або витрачання над надходженням. Основною метою аналізу грошових потоків є визначення платоспроможності та ліквідності підприємства, яка дуже часто залежать від грошового обігу.

Проаналізувавши рух грошових потоків, можна охарактеризувати фінансовий стан підприємства. Стверджувати що підприємство перебуває у хорошому фінансовому стані можна у тому випадку, коли спостерігається позитивне значення чистого руху грошових коштів від операційної діяльності та негативне від інвестиційної і фінансової діяльності. Це свідчить, що завдяки операційній діяльності підприємство отримує достатньо коштів для їхнього майбутнього інвестування та для погашення ними залучених кредитів. Якщо ж чистий рух коштів від операційної діяльності є негативним, а від інвестиційної та фінансової – позитивним, то стан підприємства можна вважати кризовим.

Грошові кошти та залишки на банківських рахунках є ліквідними активами. Через свою ліквідність грошові кошти є найбільш вразливими з усіх активів підприємства, тому розтрати та крадіжки грошових коштів більш вірогідні, ніж інших активів [9].

У цьому зв'язку у табл. 3.3 нами представлена класифікація зловживань і порушень за видами, що можливі під час роботи з грошовими коштами.

Таблиця 3.3 - Класифікація зловживань і порушень за видами

Види зловживань та порушень	Форма прояву
Привласнення готівки, що одержана в банку	Неоприбуткування готівки, що одержана
Неповне відображення в обліку операцій на поточному рахунку	Невідображення в обліку одержаних в банку сум і одночасне вилучення приблизно на таку суму, яка надійшла на поточний рахунок
Неправильний підрахунок підсумків у облікових регістрах	Те ж
Неправильне відображення операцій на поточних рахунках у національній валюті	Віднесення одержаної готівки на витрати виробництва, замість оприбуткування в касі
Перерахування коштів постачальникам на основі їх розрахунків з незрозумілим і неповним штампом	Списання придбаних предметів, а не їх оприбуткування
Переведення кредиторської заборгованості підзвітним особам з поточного рахунку через відділення зв'язку	Привласнення посадовими особами заборгованості минулих років і фіктивно нарахованих сум

Контроль над дотриманням суб'єктами господарювання вимог до розрахунків із використанням ЕПЗ покладено на органи ДПС, а над забезпеченням захисту прав держателів ЕПЗ на здійснення зазначених розрахунків – на органи Держспоживінспекції.

Відповідно до ст. 234 п. 2 КУпАП, органи ДПС розглядають справи про адміністративні правопорушення, пов'язані, зокрема, з порушенням порядку проведення готівкових розрахунків і розрахунків із використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги). Санкції за недотримання встановлених законодавством вимог до забезпечення можливості розрахунків за товари (послуги) із використанням електронних платіжних засобів установлює ст. 163 КУпАП. Так, до посадових осіб юридичної особи, а також до фізичних осіб – підприємців застосовується адмінштраф у розмірі від 100 до 200 нмдг (від 1 700 до 3 400 грн.). Ще вище штраф за повторне порушення особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за ті ж самі дії, – від 500 до 1 000 нмдг (від 8 500 до 17 000 грн.)

Контроль за додержанням суб'єктами господарювання порядку проведення розрахунків за товари (послуги), операцій з видачі готівкових коштів держателям електронних платіжних засобів, інших емітованих платіжних інструментів та інших вимог Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 06.07.1995 р. № 265/95-ВР здійснюють контролюючі органи шляхом проведення фактичних та документальних перевірок [41].

Однак Закон № 265/95-ВР не містить положень, які передбачають встановлення терміну давності для застосування штрафних санкцій за порушення вимог щодо проведення розрахунків у готівковій та/або безготівковій формі із застосуванням платіжних карток, платіжних чеків, жетонів.

Водночас п. 113.1 ПКУ визначає граничні строки застосування штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) до платників податків відповідають строкам давності для нарахування грошових зобов'язань, визначеним ст. 102 ПКУ.

Граничний строк застосування штрафів до платників податків за порушення вимог щодо проведення розрахунків у готівковій та безготівковій формі із застосуванням електронних платіжних засобів, платіжних чеків, жетонів становить 1095 днів.

До основних проблем аудиту грошових коштів у касі та на рахунках у банку належать:

- недосконала законодавча база, яка б регламентувала порядок проведення аудиту грошових коштів;
- недостатня кількість методичних рекомендацій стосовно аудиторського контролю над готівкою;
- брак кваліфікованих аудиторських кадрів;
- відсутність конкретних типових форм документів з аудиту грошових коштів;
- відсутність методичних розробок стосовно комп'ютеризації аудиту грошових коштів;

– відсутність розробленої системи регулювання аудиту, яка б визначала розмір штрафних санкцій за неякісні аудиторські перевірки, процес страхування аудиторської діяльності тощо.

Для подолання даних проблем можна запропонувати такі рекомендації:

- впорядкування нормативної бази, яка б регламентувала порядок проведення аудиту грошових коштів;
- проведення спеціальних курсів підвищення кваліфікації для аудиторів-початківців;
- залучення іноземних аудитів, які спеціалізуються на аудиті грошових коштів у касі та на рахунку у банку;
- запровадження вдосконалених форм типової документації для проведення аудиту грошових засобів;
- розробка типової методичних рекомендацій стосовно аудиторської перевірки грошових коштів на основі узагальненого практичного досвіду роботи міжнародних та вітчизняних аудиторських фірм;
- вдосконалення автоматизації та комп'ютеризації аудиту операцій із грошовими коштами.

Впровадження вищенаведених рекомендацій дозволить вдосконалити організацію та методику аудиту грошових коштів у касі та на рахунках підприємства у банку.

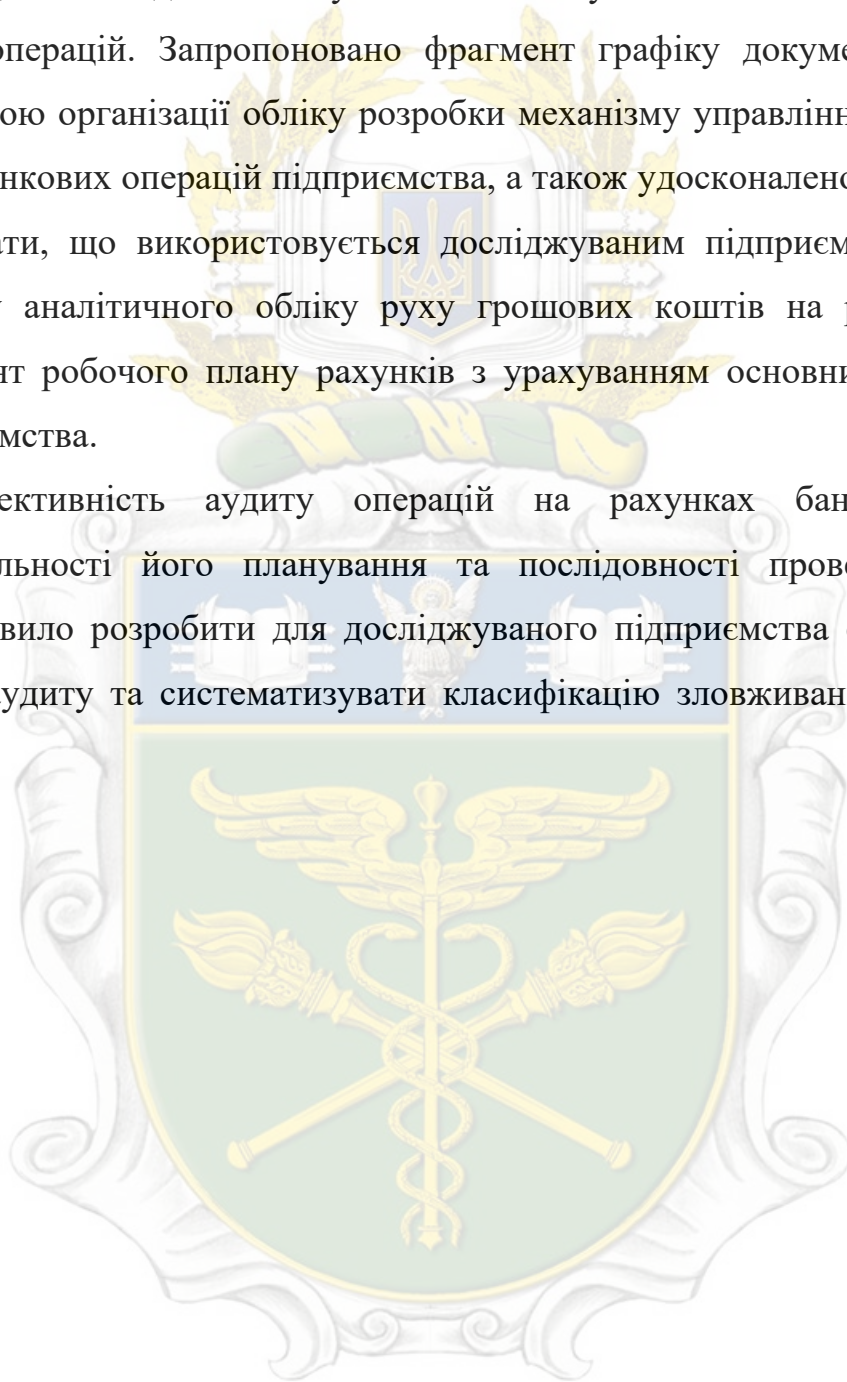
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, аудит грошових коштів відіграє досить важливу роль для визначення фінансового стану діяльності суб'єкта господарювання. Після його проведення замовники аудиторських послуг завдяки отриманим результатам можуть оцінити ефективність використання грошових коштів. На жаль, у ході організації та проведення аудиту грошових коштів можуть виникати проблеми, які потребують першочергового подолання. Оскільки під час здійснення операцій з грошовими коштами виникає багато зловживань та порушень, які аудитору слід ефективно виявляти, питання вирішення цих проблем та вдосконалення аудиту операцій з готівковими та безготівковими коштами є досить актуальним.

Вивчаючи сутність операцій на поточних рахунках банку було досліджено основні види таких операцій та розглянуто форми безготівкових операцій. Для налагодження ефективної системи управління безготівковими операціями запропоновано до впровадження в практичну діяльність структурно-функціональні компоненти системи оптимізації операцій на поточному рахунку в банку. Встановлено, що для того, щоб вдало розкрити облік, аудит та аналіз операцій на поточних рахунках обліку необхідно розглядати не тільки нормативно-правові акти, а й інші літературні джерела, такі, як підручники, журнали, порівнюючи різні точки зору відносно обраної теми дослідження. Застосовано системний підхід щодо класифікації грошових потоків, які виникають на підприємствах, як інформаційної основи системи бухгалтерського обліку. Грошові потоки доцільніше класифікувати за рядом потенційно можливих характерних ознак, що виникають на практиці та визначають специфіку відповідного рівня управління – стратегічного, поточного й оперативного. Відмінністю розглянутої класифікації грошових потоків є виділення й групування класифікаційних ознак за рівнями організації управління на підприємствах. Така класифікація грошових потоків дозволить цілеспрямовано здійснювати планування й бюджетування, облік і аудит грошових потоків.

Вивчаючи організацію обліку та інформаційне забезпечення обліку операцій на поточних рахунках банку було проаналізовано порядок здійснення операцій в системі «Клієнт-банк», визначено переваги та недоліки застосування дистанційного надання послуг системою та узагальнено схему документування таких операцій. Запропоновано фрагмент графіку документообороту, що є складовою організації обліку розробки механізму управління документообігом розрахункових операцій підприємства, а також удосконалено реєстр документів до сплати, що використовується досліджуваним підприємством. Розроблено систему аналітичного обліку руху грошових коштів на рахунках банку та фрагмент робочого плану рахунків з урахуванням основних видів діяльності підприємства.

Ефективність аудиту операцій на рахунках банку залежить від раціональності його планування та послідовності проведення. Зазначене, уможливило розробити для досліджуваного підприємства структурно-логічну схему аудиту та систематизувати класифікацію зловживань і порушень за їх видами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Абрамчук М.Ю., Оголь О.О. Проблеми обліку грошових потоків на підприємстві та шляхи їх вирішення. *Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції імені проф. Балацького О.Ф.* (м. Суми, 27.05.2015 р.). Суми, 2015. С. 324-325.
2. Акімова Н. С., Топоркова О.В., Наумова Т.А., Ковалевська Н.С., Янчева І.В., Янчев В.В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник Харків : Форт, 2016. 447 с.
3. Бондаренко Н.М., Таран В.В. Організація обліку і контролю грошових коштів. *Причорноморські економічні студії*, 2017. № 17. С. 229-234.
4. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів : 8-е вид. Житомир: ПП «Рута», 2009. 912 с.
5. Височан О.С. Облік і контроль грошових коштів та їх еквівалентів: теорія, методика, організація: автореф. дис. ... канд, екон. наук: 08.00.09. Київ, 2009. 23 с.
6. Височан О.С. Наукові підходи до визначення понять «гроші» та «грошові кошти». *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: економіка.* Тернопіль, 2005. №18. С.27-33.
7. Гавриленко В.О., Олексюк І.В. Удосконалення обліку грошових коштів на підприємствах торгівлі. *Збірник наукових праць ЧДТУ.* 2008. Вип. 21. С. 151-154.
8. Гнатенко Є.П., Гикава А.О. Проблеми обліку грошових коштів на підприємстві. *Економіка і суспільство.* 2016. Вип. 5. С. 421-424
9. Григоревська О.О., Каленченко Т.С. Проблеми своєчасного та повного відображення грошових коштів у системі бухгалтерського обліку. *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2015. № 4 (4). С. 359-364.
10. Гроші та кредит : підручник / за заг. ред. М.І. Савлука. Київ. : КНЕУ, 2001. 602 с.
11. Гушу Д. Облік грошових коштів: проблеми та шляхи їх вирішення. URL: <http://conf-cv.at.ua/forum/83-811-1>.

12. Дикий В. Розвиток безготівкової економіки в Україні. URL : http://management.fmm.kpi.ua/wpcontent/uploads/2017/12/Cashlesseconomy_05.12.2017.pdf
13. Єпіфанова І.Ю. Вхідні та вихідні грошові потоки підприємства як економічна категорія. *Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*. Вінниця, 2013. С. 247-249.
14. Єрмолаєва М. В., Черненко К. В., Гафіяк А. М. Облік грошових коштів та застосування інформаційних облікових технологій. *ВІСНИК ХНТУСГ*. 2018. № 191. С. 216-222.
15. Івченко Л.В. Сутність грошових коштів: підходи до визначення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 10. С. 798-803.
16. Інструкція про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків, затверджена постановою Правління НБУ від 29.07.2022 р. №162. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0162500-22#Text>
17. Інструкція по застосуванню Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
18. Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг, затвердженій постановою НБУ від 29.07.2022 р. № 163. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text>
19. Клименко О. В. Теоретичне визначення та класифікація грошових потоків підприємства. *Ефективна економіка*, 2013. № 9. С. 69-73.
20. Коваль М. І., Нетреба Ю. О. Удосконалення обліку, аналіз та аудиту готівкових розрахунків підприємства. *Наукові праці МАУП*, 2013. Вип. 2(37). С. 18-23.
21. Козаченко А. Ю. Комплексний підхід до організації та методів проведення аудиту грошових коштів підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9057>

22. Костюник О.В. Грошові кошти та особливості їх функціонування у фінансово господарській діяльності підприємства. URL : <http://www.sbkeip.kpi.ua/article/download/36709/32835>.

23. Кошельок Г. В. Класифікація грошових потоків підприємства у сучасних умовах. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*, 2013. № 1. С. 32-40.

24. Крупка Я. Д., Задорожний з. В., Гудзь Н. В. Фінансовий облік : підруч. 4-те вид. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. - 451 с.

25. Максимова В.Ф. Артюх О.В. Облік у системі оподаткування : навч. посіб. Одеса : ОНЕУ, 2013. 267 с.

26. Матківська Т.Я., Бондаренко О. М. Аудит грошових коштів: організація проведення, проблеми та вдосконалення. *Економіка фінанси, право*. 2020. № 4/2. С. 6-9.

27. Методичні рекомендації з перевірки порівнянності показників фінансової звітності : затв. наказом Міністерства фінансів України від 22.12.2008 р. № 1524. URL : zakon.rada.gov.ua/rada/file/v1170201-17.

28. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів». URL : http://dipifr.info/lib_files/standards/ukr/standards_010109/IAS_7.pdf.

29. Національного положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

30. Онищенко В. Облік грошових коштів на рахунках в банку. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7228-oblk-groshovih-koshtv-na-rahunkah-v-banku>

31. Осовська Г.В. Економічний словник. Київ, 2007. 358 с.

32. Остафійчук С. М. Грошові кошти та їх еквіваленти - найліквідніші активи підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка*. 2011. Спецвипуск 33. Частина 2. С. 215-220.

33. Остафійчук С.М. Класифікація грошових коштів та їх еквівалентів для потреб бухгалтерського обліку та економічного аналізу. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*, 2011. Вип. 20. Частина II. С. 261-267.

34. Парді С.Р. Шляхи вдосконалення обліку грошових коштів. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*, 2013. Т. 18. Вип. 2 /1. С. 82 - 86.

35. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом МФУ від 30.11.1999 № 291. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z.1557-11>

36. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів», затв. наказом МФУ від 31.03.1999р. № 87. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00>

37. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні : затв. постановою Правління НБУ від 29.12.2017 р. № 148. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17>

38. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 20.03.1991р. № 872 XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

39. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

40. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. № 2473 - VIII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>

41. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 06.07.1995р № 265/95. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80>

42. Про затвердження змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України , Постанова НБУ від 25.10.2017 № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0106500-17#Text>

43. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>

44. Прохорова В. В., Безугла Ю.Є. Оптимізація руху грошових коштів підприємства на основі факторингу. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. №10 (172). С. 452-457
45. Рябчук О.Г., Коротаєва І.Р. Особливості та проблеми аудиту грошових коштів у касі та на рахунках суб'єкта господарювання у банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Том 2. № 29. С. 181-184
46. Сопко В. Загородній В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу. Київ : КНЕУ, 2004. 411 с.
47. Степаненко О. І. Грошові кошти в системі бухгалтерського обліку підприємства. *Regional economics and management*. № 1 (31), 2021 С. 91-97. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/36438/r_e_1_21.pdf?sequence=1
48. Степова Т. Г., Татарінова Г.О., Гріщук Р. 1. Облік грошових коштів: навч. посіб. Одеса: ОНЕУ, 2013. 120 с.
49. Стрільчук Ю. Особливості обліково-аналітичного забезпечення руху грошових коштів на рахунках в банку. *Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю : зб. наук. пр. XI всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф.*, м. Вінниця, 23 берез. 2023 р. Ч. 2. Вінниця : Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. С. 207-213.
50. Стрільчук Ю.Р. Аудит операцій з грошовими коштами на рахунках в банку. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ*. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. Вип.169. С. 481 - 487.
51. Сучасний бухгалтерський облік, аналіз і аудит: галузевий аспект: колек. монографія у 2-х т. / за ред. П.Й. Атамас. Дніпропетровськ: Герда, 2013. Т. 1. 358
52. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський облік, оподаткування і звітність: підруч. 5-те вид. Київ : Алтера, 2011. 151с.
53. Філімоненко О.С. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ : Кондор, 2005.
54. Цивільний кодекс України від 16.01.2023р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

ДОДАТКИ